

NaderBekeken

Omdenken

Verder in dit nummer o.a.:

- Verdwenen context
- Mijn ziel als kind
- Vaderhart

GS: M/V & NGK

De kunst van het omdenken

Schriftlicht
Arnout Francke

Jozua viel op zijn knieën, boog diep voorover en vroeg hem: 'Mijn heer, ik ben uw dienaar, wat beveelt u mij?' De aanvoerder van het leger van de HEER zei tegen Jozua: 'Trek je sandalen uit, want de plaats waarop je staat is heilig.' Jozua deed wat hem bevolen was. (uit: Jozua 5:13 - 6:5)

'Voor de burens ben ik degene waar het gras groener is.' Een grappig voorbeeld van de kunst van het omdenken. Omdenken is de techniek om problemen te transformeren in mogelijkheden. Neem bijvoorbeeld deze: 'Voor de optimist is het glas halfvol. Voor de pessimist is het glas halfleeg. Omdenken gaat uit van een derde benadering: waar is de kraan?'

Ik moest hieraan denken toen ik het verhaal van Jozua las en zijn ontmoeting met die geheimzinnige strijder. God leert zijn leider Jozua om te denken.

Jozua staat voor een groot vraagstuk. Verplaats je je eens even in zijn sandalen. Hij is aangesteld als nieuwe leider van Gods volk. Hij volgt de grote Mozes op. En hij staat voor de gigantische klus om het land Kanaän in te nemen. En de eerste hindernis is niet gering – Jericho, een versterkte stad. En Jozua moet hebben gepiekerd: hoe ga ik die stad innemen? Mijn volk heeft daarvoor zeker niet de juiste skills. In hoofdstuk 2 had hij al verspieders uitgezonden om de situatie te verkennen, om zo een aanvals-

strategie te bepalen. Maar ondertussen is er nog niet zo heel veel gebeurd. En op een gegeven moment dwaalt Jozua door de vlakten vlak bij Jericho. Wat zou hij daar aan het doen zijn, zo in zijn uppie? Bidden? Gods leiding zoeken? Piekeren over een slimme zet?

Opeens staat er een man voor hem met een getrokken zwaard. Dat komt natuurlijk nogal bedreigend over. Uitleggers wijzen erop dat het hier moet gaan om de Heer God zelf, in de gedaante van een mens. Het is de HEER die verschijnt. Maar Jozua weet dat natuurlijk niet. En met gezag in zijn stem stelt hij de ander een vraag: 'Vertel me: aan wiens kant sta je? Hoor je bij ons, of bij de vijand?'

Bemoedigend

Het antwoord is ronduit fascinerend. 'Bij geen van beide. Ik ben de aanvoerder van het leger van de HEER. Daarom ben ik hier.' Let eens even op die eerste paar woordjes: 'bij geen van beide...' Met andere woorden: 'Jozua, je stelt de verkeerde vraag. De vraag is niet aan wiens kant ik sta, de vraag is aan wiens kant jij staat! Sta jij aan mijn kant, of niet?' Jozua begrijpt het en valt in aanbidding voor de Heer neer. Jericho is niet zijn missie, waar God een rol in speelt. Jericho is Gods missie, waar Jozua een plek in krijgt.

Hoe bemoedigend moet dit voor Jozua zijn geweest! Leiderschap kan heel eenzaam zijn. Soms sta je er voor je gevoel alleen voor. Jij moet de beslissingen nemen, de keuzes maken. Als jij niets onderneemt, gebeurt er niet veel... Je voelt je eenzaam, teruggeworpen op jezelf. En dan zegt de Heer: 'Ho, wacht eens even. Dit is niet jouw verhaal, jouw klus. Ik ben hier aan het werk. En jij krijgt daarin een plekje.'

Laat dit eens op je inwerken. Misschien geef je leiding in je kerkelijke gemeente. Een hele verantwoordelijkheid. Mooi, maar vaak ook vermoeiend en spannend. Waar gaat het heen? Welke kant moet het op? En toch... ja en toch is de gemeente niet van jou, maar van Christus. Hij is het hoofd van zijn kerk. Het is zijn verantwoordelijkheid. Dat is toch heerlijk!

Misschien geef je leiding aan een Alpha-cursus. En moet je gesprekken voeren met gasten die er misschien wel heel andere ideeën op nahouden. Realiseer je: het is niet jouw missie. Het is Gods missie om mensen te bereiken met het goede nieuws. Góds missie, en jij krijgt daarin een rol!

Misschien geef je leiding op je werk, heb je een verantwoordelijke baan. Of je draagt ergens anders verantwoording, misschien wel in je familie of gezin. Soms kan het eenzaam voelen. Maar vergis je niet! God roept jou daar. Het is zijn wereld, zijn koninkrijk.

Misschien worstel je in de opvoeding van je kinderen. Maar hoezo 'jouw' kinderen? Het zijn allereerst Gods eigen kinderen. Hij is de Vader in de hemel. Hij houdt ze aan zijn hart gedrukt. Hij heeft het beste met ze voor.

Omdenken, dat moet je leren! Wij denken zo snel vanuit ons eigen perspectief, ons beperkte, kleine wereldje. Maar dan loop je vast, raak je overspannen. God leert ons OM-TE-DENKEN. Wij leven in Gods grote verhaal!

Vervolgens gebeuren er in deze geschiedenis drie dingen. En wat zijn ze belangrijk voor christen-zijn, en juist ook voor leiderschap.

Aanbidding

Als Jozua ontdekt dat het de HEER is die met hem spreekt, gaat hij plat op de grond. Hij werpt zich met zijn gezicht ter aarde. Aanbidding! Hij is in de tegenwoordigheid van de HEER God zelf. En hij stamelt: 'Mijn heer, ik ben uw dienaar, wat beveelt u mij?' Jozua, de leider, stelt zich onder de autoriteit van God. En hij is bereid tot luisteren.

Waar had hij dat geleerd? Waar had hij geleerd om in de aanwezigheid van de Heer te zijn en te luisteren naar zijn stem? Dat kun je lezen in Exodus 33.

Het volk is daar nog onderweg, door de woestijn. En Mozes, die toen nog de leider was, sloeg telkens een speciale tent op buiten het kamp, op ruime afstand van het volk. Mozes noemde die tent 'de ontmoetingstent.' En ieder mens die de Heer wilde raadplegen, ging dan het kamp uit naar die ontmoetingstent. Mozes ging mee en ging namens die persoon naar binnen. De mensen bleven buiten.

Vervolgens daalde de wolkkolom neer en deze bleef bij de ingang hangen. En het volk boog dan neer terwijl Mozes binnen bij de HEER was. En dan sprak de Heer persoonlijk met Mozes, zoals een mens met een ander mens spreekt. Wauw! En daarna keerde Mozes weer terug naar het kamp.

En dan komt het, we lezen: 'maar zijn jonge dienaar Jozua, de zoon van Nun, verliet de tent niet.' De Herziene Statenvertaling heeft: 'maar zijn dienaar Jozua, de zoon van Nun, een jongeman, week niet uit het midden van de tent.' Jozua was daar in die ontmoetingstent! Altijd. 24/7! Was het om die tent te bewaken? In ieder geval woonde hij daar. Al op jonge leeftijd had hij geleerd om in de aanwezigheid van God te zijn. En te luisteren naar Gods stem. Wat zal hem dát gevormd hebben: leren te zijn in de aanwezigheid van God.

Jozua bleek later een dapper aanvoerder, een generaal, een leider, een strateeg – onmiskenbaar. Maar hij was bovenal een aanbieder! En hij wist hoe je moest leven in de aanwezigheid van God. 'Mijn heer, ik ben uw dienaar, wat beveelt u mij?'

Zijn bij God en luisteren naar zijn stem, dáár begint al ons werk. Je kunt van alles zijn, een manager, leider, ouder, teamlid, leidinggevende, ambtsdrager, een aanpakker et cetera... Maar wees bovenal een aanbieder. Aanbid God en leef in vertrouwdeheid met je hemelse Vader. Hij nodigt je uit om tijd met Hem door te brengen. Dáár begint alles. Luisteren naar zijn stem.

NaderBekeken

GS: M/V & NGK

- **Schriftlicht**
De kunst van het omdenken 302
Arnout Francke
- **Kroniek**
Mannen en vrouwen vullen elkaar aan in de ambten 305
Erik de Boer
Reactie
Mannen en vrouwen vullen elkaar aan: een reactie 309
Pieter Boonstra
- **Kroniek**
Stil leven 313
Bas Luiten
Reactie
Stil leven: een reactie 315
Pieter Boonstra
- **Kroniek**
Voorlichting kerkelijke eenheid 319
Jan Wesseling
- **Thema**
Rechtvaardiging voor vrouwelijke predikanten 321
Cornelis van Dam
- **Column**
Wie is mijn vader? 325
Gijs Zomer
- **Woordwaarde**
Worden als een peuter 326
Egbert Brink
- **Klimaatafspraken**
Kerkelijke contacten 328
Pieter Niemeijer
- **Gelezen**
Vrouwenbijbel 329
Marja Zwikstra-de Weger
- **Gedicht**
Annunciatie. Len Borgdorff 331
Gert Slings
- **Persrevue**
In de lijn van prof. dr. J. van Bruggen? 332
Ferdinand Bijzet
Briefwisseling over hermeneutiek 333
Perry Storm

Heiliging

'Trek je sandalen uit, want de plaats waarop je staat is heilig.' Dit herinnert ons aan de woorden ooit tot Mozes gesproken. Bij de brandende braambos. Toen de Heer Mozes riep om het volk te leiden. In Exodus 3 lees je precies diezelfde woorden: 'Trek je sandalen uit, want de grond waarop je staat, is heilig.' Omdat de Heer daar is, is de grond heilig. Heilig, dat betekent apart gezet. Het is voor de HEER, van de HEER.

Als wij de Vader gehoorzamen, waar Hij ons ook leidt, staan we op heilige grond. De gemeente, de plek waar de Vader je misschien als ambtsdrager roept, is heilige grond. Gekocht en betaald met het bloed van Jezus. Van Hem, voor Hem. Als je getrouwd bent, bedenk: je huwelijk is een heilige plaats, apart gezet. Een plaats van een kostbare belofte. Heilig.

Je werkplek is een heilige plaats waar de Heer je roept. Welke baan je ook hebt, de hele aarde is van Hem. En er is geen onderscheid tussen beroepen, alsof sommige beroepen geestelijker of beter zouden zijn dan andere. Nee, in deze hele wereld wil het koninkrijk van de Vader baan breken.

En als die plekken heilig zijn, dan vraagt de Heer van jou om zelf ook heilig te zijn. Doe je sandalen uit, want dit is heilige grond.

Heiliging. Wijd jezelf toe aan de HEER.

Zijn er dingen in je leven die je moet opruimen? Die je moet rechtzetten? Moet je met dingen breken? Afzweren? Vraag Hem om alles wat niet bij Jezus past, uit je wég te snijden! Alles wat niet Jezus is, moet uit je leven weg. Echt waar. Neem dat serieus, want de plaats waarop je staat, is heilig. Het doet er echt toe hoe je leeft!

Verrassing

Jozua wordt op pad gestuurd. Na aanbidding en heiliging moet hij gaan. Aan het werk! En dan volgt er zoiets verrassends. Jozua had zijn verantwoordelijkheid genomen. In hoofdstuk 2 had hij nog verspieters uitgezonden naar Jericho. Om het land te verkennen. Om een plan te maken, een strategie te bepalen. Maar wat doet de Heer daarmee? Niks! Het volk moet zeven keer om de stad heenlopen. Niet vechten, maar juichen. En de hele strategie kan de prullenbak in. De Heer geeft hetzelfde, maar op een heel andere manier. En zo laat Hij zien: Ik gééf jullie het land. Ik gééf het. Wat een verrassing. Hoezo een kwestie van omdenken. We denken vaak dat wij het doen moeten. Dat alles afhangt van onze inspanningen. Maar niets is minder waar. De Heer wil het je geven!

Omdenken, een christelijke levenskunst...

Redactioneel

Andere stemmen

In dit nummer bieden we, zoals eerder al is toegezegd, ruimte voor andere stemmen dan alleen de onze, als het gaat om het onderwerp 'M/V en ambt'.

Zoals ook al het geval was in het vorige nummer, publiceren we nu opnieuw een artikel van de hand van prof. Van Dam.

Daaraan voorafgaand plaatsen we de lezing van prof. Erik de Boer die hij hield op de buitenlandstag van de GS Meppel. Deze lezing geeft een inblik in datgene wat toen is gezegd en naar voren gebracht.

Wat ons als *Nader Bekeken* met name interesseert, zijn de argumenten die genoemd worden op grond waarvan naast mannen ook vrouwen in het ambten zouden mogen dienen. Dat betekent dat we in een Reactie niet op elk detail van deze lezing zullen ingaan, maar vooral de gedachtegang proberen te volgen en die van commentaar voorzien.

Datzelfde geldt voor de bijdrage van ds. Bas Luiten. Hij reageert op een eerder verschenen artikel in ons blad en komt met een eigen exegese van 1 Timoteüs 2.

Ook hier zullen we proberen om de argumenten die naar voren worden gebracht, te wegen en te beoordelen.

Mannen en vrouwen vullen elkaar aan in de ambten¹

Wat is een zinvolle insteek voor een lezing van twintig minuten over een zo complex thema? Ik zocht naar een kruispunt van aspecten bij de vraag of gelovige en begaafde vrouwen in ambtelijke dienst mogen functioneren. Ik vond die bij de verhouding tussen Genesis 1 - 3 en de apostolische lezing daarvan in onder andere 1 Timoteüs 2.

Wat zeggen de Schriften over de schepping van man en vrouw en hun beider verhouding?

Voor velen is het zonneklaar dat God zelf in de Bijbel ambtelijk optreden van vrouwen verbiedt. Voor de vrouw als diaken zien zij enige ruimte, zoals al de Kanttekeningen bij de Statenvertaling bij Romeinen 16:1 en 1 Timoteüs 5:9 doen. Maar als vrouwen naar 1 Timoteüs 2 moeten zwijgen, gaat hoofdstuk 3 over de mannen met uitsluiting van alle vrouwen. Omdat Paulus zich op de schepping beroept, geldt dit verbod voor alle tijden en plaatsen.

Vrijheid van profetie

Het is heel gewoon dat we woorden kiezen om het geloof te belijden. Ook woorden die zo niet in de Bijbel staan, zoals Drie-eenheid. Of denk aan de drieslag 'ellende, verlossing, dankbaarheid'. De indeling van de catechismus is een hulplijntje om het evangelie op het leven van begenadigde zondaars toe te passen. Zo'n hulplijntje hebben we ook aangereikt gekregen in het woord 'scheppingsorde'. Daarmee verwijzen we naar wat we uit de Schriften begrepen hebben over de verhouding tussen man en vrouw zoals die in de schepping

De apostel Paulus

door God is neergelegd. Soms wordt daarmee ook gezegd: zo lezen we het niet alleen in de Bijbel, maar zo lezen we het ook aan de natuur af. Over die scheppingsorde zegt bijvoorbeeld de ethicus Seldenrijk: 'Er is dus sprake van een *ontologisch (schepsel-*

matig-)theologisch onderscheid tussen man en vrouw.' Hij noemt het ook een fundamenteel bijbels gegeven, in oorspronkelijke zin verwoord in Genesis 2:20-24. 'Daar de man eerst is geschapen en de vrouw is geformeerd om de man, is er een soort model gegeven

voor de positie die beiden innemen: de vrouw is onderworpen aan het gezag van de man.² De auteur komt in heel zijn boek op voor deze 'door God in de schepping gelegde orde'.

'De scheppingsorde'

Het is een taak van de theologie om zulke begrippen en hulplijnen kritisch te bevragen. Is wat daarin is vastgelegd, helemaal juist? Heeft ons voorgelicht er misschien dingen in gelegd die uit de cultuur van toen kwamen (en niet werkelijk in Schriftuur of natuur te vinden zijn)? Rond het begrip 'scheppingsorde' stel ik vast:

- Het is wel een theologisch begrip, maar niet in een van de belijdenisgeschriften geijkt of gedefinieerd. Als theologisch begrip is het waarschijnlijk niet ouder dan de negentiende eeuw.
- Geen van de formulieren voor de bevestiging van ambtsdragers biedt een verantwoording waarom ambtsdragers mannen (moeten) zijn, en evenmin een eigentijdse uitleg waarom vrouwen niet (kunnen of mogen).
- In de praktijk doet het huwelijksformulier dit: het beschrijven van de verhouding tussen man en vrouw vanuit de schepping. En dat vloeit over in ons denken over die verhouding in de kerk en speciaal in de ambten. Het huwelijk wordt terecht getekend als instelling van God en in Genesis 1 - 2 gefundeerd. Maar zonder daar de term 'scheppingsorde' te gebruiken.
- Artikel 30 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis gaat uit van mannelijke ambtsdragers en wijst op 'de regel die de apostel Paulus daarvoor geeft in de brief aan Timoteüs' (hfdst. 3) met het oog op de verkiezing. In het bredere tekstverband van deze brief lezen we Paulus' aanspraak aan vrouwen (1 Tim. 2). De belijdenis gaat er echter eenvoudig van uit dat 'man van één vrouw' het mannelijk geslacht van de ambtsdrager aanwijst.

Het lijkt me een eerlijke conclusie dat het criterium dat ambtsdragers (ouderling, predikant) van het mannelijk

geslacht moeten zijn, nooit in confessie, liturgisch formulier of kerkorde is verantwoord of bijvoorbeeld met een beroep op 'de scheppingsorde' is gefundeerd.

De verhouding tussen Schrift en belijdenis is in de Gereformeerde Kerken in drie bewegingen neergelegd. In de eerste plaats door ondertekening van de belijdenissen, in de tweede plaats door het recht van gravamen, en in de derde plaats door de vrijheid van de profetie. We aanvaarden dat de belijdenissen Gods Woord naspreken. Omdat de Schriften hoger gezag hebben, bestaat de mogelijkheid dat iemand (door een gravamen aan de kerken voor te leggen) aantoonde dat de belijdenissen op een bepaald punt geen recht doen aan de Schriften. Waar geen confessionele verwoording opgesteld en aanvaard is, blijft de vrijheid bestaan om de Schriften uit te leggen en in de concrete tijd te duiden. De Generale Synode van Ede 2014 sprak inzake de vraag die ons bezighoudt, in feite uit dat er vrijheid van de profetie is.

Genesis 1 - 2: twee-eenheid

Het eerste wat Genesis over de schepping van de mens vertelt, is dat God hem als zijn evenbeeld schiep. In één adem werkt de schrijver dit uit als 'man en vrouw schiep Hij hen'. Het enkelvoud 'mens' drukt de Schepper uit in het tweevoudige 'mannelijk en vrouwelijk' (1:27). Zo ook is de mens evenbeeld van God. Er is in Genesis 1 geen enkele reden om te denken dat de man primair het evenbeeld van God is. Genesis 2 vertelt de schepping van de vrouw vanuit het perspectief van de plaats van de mens in de hof. De mens heet nog niet 'Adam' (als persoonsnaam), maar 'de mens'. God plaatst dit schepsel in de hof en geeft hem opdracht die te bewerken en erover te waken. In die positie ontdekt hij dat hij in vergelijking met de dieren alléén is. Maar voordat het zover is, spreekt de Schepper al uit: 'Het is niet goed dat de mens alleen is, ik zal een helper voor hem maken die bij hem past' (2:18). Hier komt het erop aan hoe we vertalen: niet 'hulpje', maar 'helper', zoals de

Heer 'onze helper' heten kan. Zij is een helper 'tegenover hem'. Met het oog op de opdracht de hof te bewerken en bewaren. Daarbij voorzegt God dat man en manin tot één vlees worden. Zo blijven zij toch de ene mens.

Duidelijk is dat door de eigenheid en eenheid van man en vrouw in Genesis 2 het huwelijk als unieke vorm van samenleven en leven geven wordt neergezet. Zo onthult de Schepper hoe Hij de mensheid voor zich ziet: het sociale leven dat uit deze eerste mens en de eerste vrouw zal voortkomen. We merken op:

- Genesis 1 noemt mannelijk en vrouwelijk als beeld van God. De eenheid is tweevoudig. Niet op te delen.
- Genesis 2 tekent de mens als hulpbehoevend en aanvulling-vindend in de vrouw die uit hem genomen is. Wat het betekent dat 'de mens' de eerste is, maakt Genesis niet expliciet. De eenheid vinden deze twee in het huwelijksleven.

1 Korintiërs 11: hoofd en heerlijkheid

Hoe leest de apostel Genesis 1 - 2? Paulus noemt de man 'Gods beeld en luister' en de vrouw 'de luister van de

lanceert met de vrouw als de heerlijkheid op zijn hoofd, zo relateert hij ook het feit dat de vrouw uit de man is, met erop te wijzen dat sindsdien elke man uit moeder-de-vrouw voortkomt. Paulus' duiding van de schepping van

Genesis 3: gebroken eenheid

De geschiedenis van de val onthult wat er gebeurt als de slang de twee-eenheid binnendringt. Als de een zonder de ander handelt. Zij is het die luistert en haar man vraagt de verboden vrucht te delen. Dat is zo erg dat Paulus er nog na Jezus' overwinning op de slang aan herinnert. Ons valt ook op dat de Schepper eerst de man ter verantwoording roept. We trachten dat te duiden door hem 'eerstverantwoordelijke' in het huwelijk te noemen. Hij schuift de schuld naar haar, en zij naar de slang. En God spreekt over alle drie een vloek uit: eerst over de man, dan over de vrouw, ten slotte een oorlogsverklaring aan de slang.

Sta er even bij stil dat de vloek over de mens geen gebod is. Zo lezen we het eeuwenlang wel in het klassieke huwelijksformulier. De bruid werd zo aangesproken: 'Na de zondeval heeft God tot Eva en in haar persoon tot heel het vrouwelijk geslacht gesproken: Tot uw man zal uw begeerte zijn, en hij zal over u heerschappij hebben [Gen. 3:16]. Tegen deze beschikking van God zult u zich niet verzetten, maar veeleer het gebod van God en het voorbeeld van de heilige vrouwen navolgen...' De Gereformeerde Kerken hebben die zin in 1975 geschrapt. Dit is een sterk voorbeeld van een exegese die lange tijd canoniek was. Totdat tot ons doordrong dat onze brillenglazen voor bijbellezen moesten worden bijgeslepen.

man' (1 Kor. 11:7). Hij tekent een verticale orde, zoals de maatschappij van het Romeinse rijk was gedacht. Zo ook schetst hij een gelaagdheid in de christelijke gemeenschap. Tegelijk balanceert Paulus de verhoudingen. De vrouw is de heerlijkheid van de man – met herinnering aan Psalm 8: met eer en heerlijkheid hebt U hem (*enosj, ben-adam*) gekroond.³ Daarom hoeft de man geen (andere) hoofdbedekking te dragen. Hij draagt de vrouw als krans om zijn hoofd. Zo kunnen man en vrouw toch ook voor God en onder het hoofd Christus staan, wanneer zij samenwerken in de ambten? En zoals Paulus het hoofd-zijn van de man ba-

de vrouw uit de man rijmde voor de eerste lezers met de gezagsrelatie. Toch maakt de apostel dat niet expliciet. Hij laat eenvoudig zien hoe man en vrouw in hun eigenheid voor Gods aangezicht staan. In bidden en profeteren. Hij wilde die eigenheid toen uitgedrukt zien in de hoofdbedekking. Sommige christinnen dragen daarom in de kerk

een hoed. In de vrijgemaakte traditie vragen we dat niet. We zeggen eenvoudig: cultuurverschil tussen

toen en nu. Hebben wij reden om wel of niet toelaten tot de ambten tot uitdrukking van de eigenheid van man en vrouw te maken? In 1 Korintiërs 11 geeft de Schrift daar geen aanwijzing voor.

Hij draagt de vrouw als krans om zijn hoofd

1 Timoteüs 2...

In 1 Timoteüs 2 geeft Paulus een belangrijke leeswijze van Genesis 2 - 3. De vraag is echter of deze lezing, die in een sterk appel op de vrouwen uitmondt, de uitleg van het begin van de Bijbel inzake man en vrouw afdekt. Is het voortaan een apostolische regel voor de lezing van het scheppingsverhaal? Het

is duidelijk dat de apostel nadruk legt op het feit dat:

- Adam eerst geschapen werd (zoals Gen. 2 vertelt);
- 'de vrouw' (Eva) als eerste tot zonde verleid werd en in zonde viel (zoals verhaald in Gen. 3:1-7); en
- dat moeder Eva (als aangeduid in Gen. 3:20 en bedoeld in de moederbelofte, 3:15) in haar dochters gered wordt in de weg van het voortbrengen van kinderen.

Let op: Paulus' vertelling krijgt al een spits als hij de mens van Genesis 1 - 3 al wel 'Adam' noemt (terwijl de Schrift hem pas in 5:1 zo noemt). De apostel noemt haar naar de letterlijke tekst van Genesis 'de vrouw' (ook al krijgt zij de naam Eva al in 3:20).

Welke elementen uit Genesis 1 - 3 benoemt Paulus niet?

- dat in Genesis 1 eerst geschreven staat dat God de mens als mannelijk en vrouwelijk schiep *naar zijn beeld* (1:27; vgl. Mat. 19:4);
- dat God Adam als eerste ter verantwoording riep na de val (Gen. 3:8v; vgl. Rom. 5:12v);
- dat de vrouw en de man hun eigen vloek te dragen krijgen (Gen. 3:8-19).

Paulus heeft een situatie voor ogen waarin vrouwen zo optreden dat zij aan moeder Eva's val herinnerd moeten worden én dat hun redding geen gelopen race is. *Maar Paulus geeft hier niet een leesregel, de zogenaamde schepingsorde*, die in alle gevallen – of speciaal in ambtelijke dienst – een voorrang voor mannen betekent. De omstandigheden in Efeze brachten hem ertoe de vrouwen zo aan te spreken, waarbij hij:

- in vers 13 de volgorde van de schepping van Adam en Eva accentueert;
- in vers 14 inzoomt op het feit dat Eva vooropging in het luisteren naar de slang (vgl. 2 Kor. 11:3);
- in vers 15 de christinnen insluit in de belofte van Eva's moederschap.

Deze geïnspireerde toepassing van Genesis 2 - 3 op de gemeente in Efeze verhindert niet dat we ernaast een lezing leggen van Genesis 1 - 2 waarin alle nadruk erop valt:

- dat man en vrouw sámen naar Gods beeld geschapen zijn (en niet de vrouw alleen via de man, zoals sommigen zeggen);
- dat God man en vrouw aan elkáár geeft om elkaar aan te vullen en een eenheid te vormen.

turen God in de schepping legde en dat we die ordeningen in de natuur terugvinden. Zo'n ordening zou ook de verhouding tussen man en vrouw, het sterke en zwakke geslacht zijn. De idee van een scheppingsordinantie is uitgewerkt in de theologische gedachte van

M/V AMBT

De geschiedenis van de herzieningen van het huwelijksformulier sinds 1975 laat zien hoe de ethiek van de verhouding van man en vrouw in het huwelijk zich ontwikkeld heeft. Het nieuwste formulier kiest veel meer de lijn van gelijkwaardigheid en wederkerigheid. Dit inzicht mag ons helpen beseffen dat ook onze visie op de ambten misschien meer door onze kerkcultuur gestempeld is dan door bijbels voorschrift. Ook *binnen samenwerking in de ambtelijke dienst blijft de oproep staan* dat:

- mannen geen ruziezoekers zijn maar vooropgaan in gezamenlijk gebed; en
- vrouwen niet de les lezen maar door goede werken opvallen.

Adam ambtsdrager?

In de gereformeerde theologische traditie is de term scheppingsord(inanti)e in gebruik gekomen. Ik weet niet wanneer, maar vermoed sinds A. Kuyper, *Algemene genade*. Daarmee is bedoeld dat de Schrift openbaart welke struc-

Adam als ambtsdrager (K. Schilder). Hij ontving in het paradijs immers de cultuuropdracht? Als hoofd van de mensheid geeft hij die opdracht aan ons door. In publicaties wordt erop gewezen dat Christus de tweede Adam is en dat dit iets over de plaats van mannen vandaag zegt. Maar Paulus vergelijkt Adam en Christus niet als leden van het mannelijk geslacht. Christus heet ook nergens 'de tweede Adam'.

- In Romeinen 5 heet Adam 'de ene mens' door wie zonde en dood in de wereld gekomen zijn. In vergelijking met hem is Christus 'de ene mens' van vrijpraak en leven.
- In 1 Korintiërs 15 vergelijkt Paulus 'de eerste mens Adam' als levend wezen (Gen. 2:7) met 'de laatste Adam' die leven door de Geest geeft (vs. 45).

Een theologische vergelijking tussen de eerste Adam en Christus à la Adam is fascinerend, maar minder vruchtbaar om iets zinnigs over de verhouding tussen man en vrouw te zeggen.

Efeziërs 5: hoofd en bruid

Intussen hebben concepten als 'scheppingsorde' en 'Adam als ambtsdrager' zich in ons denken genesteld. Het bijbelse beeld van de man als hoofd van de vrouw is daarmee verbonden geraakt. Toch is het opvallend dat de apostel Paulus op twee plaatsen over de man als hoofd schrijft. Beide keren gaat het (vooral) over het huwelijk. Over 1 Korintiërs 11 schreef ik boven. In Efeziërs 5 is dat helemaal duidelijk. De Geest vergelijkt de verhouding tussen man en vrouw met de liefde van Christus voor zijn gemeente. Daarbij is verschil in ambtelijke positie niet aan de orde. Mannen en vrouwen vormen samen de bruid van Christus. Als de verhouding tussen beiden in het huwelijk zo kan zijn als de apostel schrijft, dan kan dat ook in samenwerking in de gemeente.

Het treft mij dat Paulus de man niet speciaal hoofd van de vrouw noemt in het verband van de zogenaamde zwijgt teksten. In 1 Korintiërs 14 zou je nog kunnen zeggen: Paulus heeft wat hij schreef in hoofdstuk 11, in gedachten. De reden van de onderschikking van vrouwen is echter 'zoals ook in de wet staat' (14:34), maar waar in de Thora? Ook in 1 Timoteüs 2 beroept Paulus zich niet op het hoofd-zijn van de man. Dat is dus niet beslissend voor de taken in de gemeente, maar wel voor de manier waarop man en vrouw met elkaar omgaan in de gemeente.

Alleen impliciet aanwezig

Maar is dan in elk geval uit 1 Timoteüs 3 niet duidelijk dat ambtsdragers mannen zijn? Als de apostel vrouwen in dienst van het evangelie wilde profileren, doet hij dat hier niet. Hier zijn zij, zoals vaker, alleen impliciet aanwezig (zoals in 3:11). Maar het is te sterk om te zeggen: Paulus schrijft toch: 'Een opziener moet (...) mán (van één vrouw) zijn.' De apostel gaat ervan uit dat oudsten mannen

zijn. Hij schrijft voor dat zij trouw zijn aan hun ene vrouw (Gen. 2:24). Het huwelijk is immers één. Zo kan ook een oudere vrouw als 'ware weduwe' erkend worden als zij tenminste vrouw-van-één-man is (5:9). Zij heet geen 'oudste', maar heeft een status in de gemeente waarin zij aan hetzelfde vereiste moet voldoen. Eén keer trouwen is in de tijd van het Nieuwe Testament en in de vroegchristelijke kerk een belangrijk punt van levenswijding. Niet de ambtelijke positie maar het huwelijk is afspiegeling van Christus' verhouding tot zijn gemeente.

Conclusie

De lenzen van onze manier van bijbel-lezen zijn mede door ons voorgeslacht geslepen. In die leesbril zit een leesgedeelte dat 'scheppingsorde' heet. Het andere heet 'hoofd en huwelijk'. Beide gaven ons een beeld bij het bijbellezen dat wij geduid hebben als: vrouwen mogen geen ambtsdrager zijn (in elk geval niet regerend of lerend). Bij nader inzien blijkt onze uitleg van de

Bijbel bepaald door de wereld waarin mannen over vrouwen heersten. Het huwelijksformulier vulde in wat bij de bevestiging van predikant, ouderling en diaken niet uitgelegd werd, namelijk waarom ambtsdragers man moeten zijn.

Vandaar de oproep waarmee ik mijn toespraak voor de buitenlandse zusterkerken afsloot: 'U hebt een verplichting tegenover ons, uw zusters in Nederland, om meer te doen dan gevestigde patronen van exegese te herhalen. U hebt de plicht te onderscheiden tussen de Schriften en onze (hoe klassiek ook) theologische modellen. U hebt de plicht om alternatieven aan te wijzen, die delen in onze zoektocht om gereformeerde kerken te zijn in de wereld en overal waar de Here ons nú plaatst en roept om Hem te dienen als onze ene Heer in onverdeelde toewijding van zijn ene bruid.'

Noten:

- 1 Bewerking van de lezing 'Men and Women Officially Complementing Each Other', gehouden op de buitenlandstag van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen te Meppel/Elspeet, 5 april 2017.
- 2 R. Seldenrijk, *Man en vrouw in de traditie der eeuwen. Ethische overwegingen bij aspecten van levensstijl*, Heerenveen, Groen, 1999, p. 153v.
- 3 Zo dr. Dean Anderson in de commentaar *1 Korintiërs* (CNT, Kampen, Kok, 2012²).

Mannen en vrouwen vullen elkaar aan: een reactie

In de hiervoor gepubliceerde lezing die prof. Erik de Boer gehouden heeft tijdens de buitenlandstag van de synode, wordt ruimte voor de vrouw in het ambt bepleit. Waar we als **Nader Bekeken** vooral in geïnteresseerd zijn, is met welke argumenten dit precies gebeurt. We denken namelijk dat de discussie vooral gediend is wanneer we hierop focussen.

Dat betekent dat ik voorbijga aan datgene wat onze hartelijke instemming kan hebben. Bijvoorbeeld dat man én vrouw sámen naar Gods beeld geschapen zijn en dat ze aan elkaar gegeven zijn om elkaar aan te vullen en een eenheid te vormen. Zo zijn er meer dingen uit deze lezing te noemen. Dat is soms

ook wel verwarrend. Maar al te vaak merk ik dat mensen in verwarring worden gebracht omdat door voorstanders van de vrouw in het ambt ook behartigenswaardige dingen worden gezegd. Daarom is het des te belangrijker om datgene wat naar voren wordt ge-

stappen. Allereerst zoomt hij in op de term 'scheppingsorde'. Verschillende dingen worden daar door hem over gezegd. Voor nu gaat het even om de conclusie die door De Boer getrokken wordt: 'Het lijkt me een eerlijke conclusie dat het criterium dat ambtsdragers

aan het feit dat ambtsdragers van het mannelijk geslacht moeten zijn en we zijn niet gebonden aan het argument van de scheppingsorde. We mogen het ruimer zien, anders was het wel in de belijdenis verwoord.

Leeswijze

Zo kan De Boer dan de tweede stap zetten. Immers, als we niet gebonden zijn aan een beroep op de scheppingsorde (God heeft Adam eerst geschapen en daarna Eva), dan mogen we het ook

anders bekijken. En dat is wat hij dan vervolgens doet. Naast de geïnspireerde toepassing van Genesis door Paulus zet hij zijn leeswijze van Genesis 1 - 3. En dan blijkt dat vele elementen uit Genesis 1 - 3 door Paulus in 1 Timoteüs 2 niet benoemd worden. Juist deze elementen wijzen, volgens De Boer, op een samenwerking van man en vrouw in de ambtelijke dienst. Deze bredere blik op de gegevens in Genesis 1 - 3 biedt dus mogelijkheid om de Schrift ruimer uit te leggen en in de concrete tijd anders te duiden. Oftewel,

bracht te toetsen aan de argumenten die gegeven worden. Precies dat wil ik nu doen bij de lezing van prof. De Boer.

In het begin van deze lezing wordt in het kort de tot nu toe gangbare opvatting over de vrouw in het ambt onder woorden gebracht. Met een verwijzing naar 1 Timoteüs 2 en 3 was het de vrouw niet toegestaan het ambt van oudste te bekleden. Ik citeer: 'Omdat Paulus zich op de schepping beroept, geldt dit verbod voor alle tijden en plaatsen.'¹ De interessante vraag is nu: welke argumenten worden in deze lezing genoemd die deze stellingname ontkrachten?

Scheppingsorde en belijdenis

Als ik het goed zie, verloopt de argumentatie van prof. De Boer in twee

(ouderling, predikant) van het mannelijk geslacht moeten zijn, nooit in confessie, liturgisch formulier of kerkorde is verantwoord of bijvoorbeeld met een beroep op "de scheppingsorde" is gefundeerd.² Hier worden twee dingen gezegd. In de eerste plaats wijst De Boer erop dat nergens in de belijdenis met zo veel woorden wordt onderbouwd dat een ambtsdrager van het mannelijk geslacht moet zijn. En in de tweede plaats dat nergens in de officiële kerkelijke papieren de 'scheppingsorde' wordt genoemd als fundering onder mannelijke ambtsdragers. Dit alles betekent dat er, volgens De Boer, sprake is van 'vrijheid van profetie'. Wat bedoelt hij daarmee? Vrijheid van profetie wil zeggen dat je de ruimte hebt om de Schrift anders uit te leggen en in de concrete tijd te duiden.³ Oftewel, in onze uitleg zijn we niet gebonden

om te pleiten voor de openstelling van alle ambten ook voor de vrouw.

Argumenten gewogen

Laat ik vooropstellen dat het hier een originele en spitsvondige manier van redeneren betreft, die ik nog niet eerder ben tegengekomen. Toch ben ik niet onder de indruk. Sterker nog, er zijn twee grondige bezwaren tegen deze argumentatie in te brengen.

Rol van de belijdenis

In de eerste plaats is ze gebaseerd op een discutabele opvatting van de belijdenisgeschriften. Ik bedoel de opvatting dat we de belijdenisgeschriften moeten zien als een 'samenvatting van wat er in de Bijbel staat'. Hoewel dit op een bepaald punt waar is, is deze opvatting toch voor misverstand vatbaar.

Het probleem met de gedachte van een 'samenvatting' is bijvoorbeeld dat je daarover van gedachten kunt verschillen, want wie zegt dat deze samenvatting de beste is? Maar ook op een andere manier zet deze gedachte je zomaar op het verkeerde been. Namelijk dat je aan datgene wat er in de samenvatting ontbreekt, je eigen invulling mag geven. Dat zie ik gebeuren bij De Boer. Hij gaat na of iets in de belijdenis en de officiële kerkelijke papieren is terug te vinden. Dat blijkt niet het geval, bijvoorbeeld op het punt van de schepingsorde. Vervolgens concludeert hij daaruit dat er op dit punt vrijheid van profetie is (vrijheid van uitleggen en duiden). Maar zoals gezegd, dit gaat uit van een verkeerde opvatting van de belijdenis.

Eerder heb ik daarom dan ook al eens aangegeven dat het beter is om de belijdenisgeschriften te zien als hermeneutische geschriften waarin verantwoording wordt afgelegd van ons gereformeerde 'voorverstaan'.³ En inderdaad, dat geeft de grenzen aan van hoe wij de Bijbel lezen, maar dan op een andere manier dan De Boer suggereert. De vrijheid van profetie heeft niet te maken met of iets wel of niet in de belijdenis genoemd wordt, maar of het in lijn is met wat de belijdenis ons aanreikt. Er staat bijvoorbeeld ook niet in de belijdenis verantwoord waarom wij over God spreken in de mannelijke vorm. De belijdenisgeschriften gaan er eenvoudig van uit. Betekent dit dan dat ik daarmee ruimte heb om de Schrift ruimer uit te leggen en anders te duiden? Dat is niet het geval. Waarom niet? Omdat het erop aankomt dat ik recht doe aan de Bijbel als Gods Woord zoals we dat in de belijdenis hebben omschreven. In zijn Woord maakt God zich aan ons duidelijk en volkomen bekend

(NGB, art. 2). Aan dit geopenbaarde Woord zijn we gebonden (NGB, art. 5) en in dit Woord heeft God uitvoerig beschreven op welke wijze wij Hem moeten dienen (NGB, art. 7). Toegepast op het onderwerp man en vrouw in het

ambt: het feit dat in de belijdenis nergens het criterium wordt verantwoord dat ambtsdragers van het mannelijk geslacht moeten zijn, betekent niet dat wij daarmee de ruimte hebben om te stellen dat ambtsdragers ook van het vrouwelijke geslacht mogen zijn. Of die ruimte er wel of niet is, wordt bepaald door wat God ons in zijn Woord heeft geopenbaard. De grenzen van de vrijheid van de profetie (vrijheid van uitleggen en duiden) worden bepaald door datgene wat God in de Bijbel tot ons zegt.

Niet voor niets wordt in NGB artikel 30 verwezen naar 'de regel die de apostel Paulus daarvoor geeft in de brief aan Timoteüs'. Expliciet wordt hiermee een grens aangegeven van de vrijheid van profetie op het punt van 'de regering van de kerk'.

Een grens over?

In de tweede plaats wordt door prof. De Boer datgene wat in 1 Timoteüs 2 geschreven staat, bestempeld als Paulus' 'leeswijze' of 'vertelling' van Genesis 2 - 3.⁴ Maar dit is een onjuiste, zo niet kwalijke voorstelling van zaken. Het is niet zo dat Paulus ons in 1 Timoteüs 2 slechts een belangrijke leeswijze van Genesis 2 - 3 zou geven.

'Lezing' Paulus geeft niet de doorslag

en daarna Eva; en niet Adam werd misleid door de slang, maar Eva. Het kwalijke van de typering 'leeswijze' is dat je daarmee suggereert dat we allemaal zo onze eigen leeswijze hebben om de Bijbel te lezen. En dat elke lezing zo zijn goed recht heeft. In ieder geval geeft de 'lezing' van de apostel Paulus niet de doorslag. Ik kan niet anders doen dan hier de vinger bij leggen en een ernstige waarschuwing laten horen.

Wanneer we namelijk ons deze redenering eigen maken, gaan we de grens over van het

mogelijk corrigeren of aanvullen van wat Paulus zegt. Oftewel, dan begeven we ons op het pad van wat vroeger schriftkritiek werd genoemd.

Verdere argumenten?

Datgene wat in de lezing verder ter sprake wordt gebracht, kan gezien worden als ondersteunende argumenten voor zijn hierboven weergegeven hoofdargumentatie in twee stappen. Bijvoorbeeld dat door De Boer gewezen wordt op het feit dat waarschijnlijk de omstandigheden in Efeze Paulus ertoe hebben gebracht om zijn voorschrift omtrent de vrouw te geven. Dat argument speelt ook een rol wanneer De

Boer zegt dat het te sterk is om te zeggen dat Paulus schrijft dat oudsten mannen moeten zijn, hij gaat er gewoon van uit. Oftewel, hij kon niet anders. Dat wil zeggen: de omstandigheden nopen hem ertoe. Maar is dit waar?

Natuurlijk zullen de omstandigheden een rol hebben gespeeld (trouwens, wie bepaalt welke omstandigheden dat precies waren?). Maar Paulus geeft expliciet aan dat niet zijn tijd of de omstandigheden in Efeze, maar de orde die door God zelf is ingesteld,

de motivering is onder zijn voorschriften.

Aan deze orde hield God zelf vast ná de zondeval door eerst Adam ter verantwoording te roepen. Wanneer De Boer hierover zegt: 'We trachten dat te

Hij geeft een instructie die hij motiveert vanuit Genesis 2 - 3. Dat is wel even iets anders. Natuurlijk staat er veel meer in Genesis te lezen, maar dat ondergraaft nergens de motivering van Paulus: Adam is eerst geschapen

duiden door de man “eerstverantwoordelijke” in het huwelijk te noemen’, dan is dit wel heel suggestief. Met name door te spreken over een ‘trachten te duiden’. Immers, deze duiding vindt toch zijn grond in de feiten? God treedt aan als Rechter die de hoofdrolspelers ter verantwoording roept. En dan wordt Adam als eerste door God ondervraagd, pas daarna Eva, terwijl zij toch als eerste gezondigd had. Dit gegeven keert terug wanneer Paulus in Romeinen 5 aangeeft dat wij allemaal ‘in Adam’ gezondigd hebben en niet ‘in Eva’. Heeft dit niets te zeggen over de verhouding tussen man en vrouw, zoals De Boer stelt? Het lijkt me wel. Voor wat betreft het huwelijk werkt Paulus namelijk dit gegeven uit in Efeziërs 5: de man moet, als hoofd, eerste zijn in liefde. Als een priester is de man verplicht om als eerste zijn leven te offeren voor zijn vrouw, zoals Christus zijn leven geofferd heeft voor zijn bruid, de gemeente. Voor wat betreft het gemeentelven werkt Paulus deze priesterlijke lijn uit in 1 Timoteüs 2 en 3. De oudsten zijn verantwoordelijk voor de bediening van de verzoening. Ze moeten onderwijs geven en gezag voeren. Expliciet geeft Paulus in zijn brieven aan dat oudsten mannen moeten zijn. Als reden daarvoor wijst Paulus in 1 Timoteüs 2 twee keer naar Adam. Dus er is goede grond om te spreken over de man als ‘eerstverantwoordelijke’. Deze verantwoordelijkheid geldt in het huwelijk, maar ook in het ambt van oudste.

Beschaamd

Ten slotte, ik voel mij toch wel beschaamd bij het slot van de lezing.

Prof. De Boer eindigt namelijk met een in mijn ogen heel boutte oproep. De buitenlandse kerken wordt gewezen op hun ‘verplichting om tegenover ons meer te doen dan gevestigde patronen van exegese te herhalen’. Maar wie zijn wij dat wij de buitenlandse kerken een verplichting mogen opleggen? Maar De Boer gaat nog een stapje verder. Want de verplichting wordt ook nog nader omschreven, namelijk om ‘alternatieven aan te wijzen die delen in onze zoektocht om gereformeerde kerken te zijn in de wereld’. Wat gebeurt hier? De gangbare exegese wordt bij voorbaat weggezet, maar waarom?

Natuurlijk zijn we als kerken in binnen- en buitenland aan elkaar gegeven om samen te zoeken

Oude exegese overboord gooien

naar hoe wij gereformeerde kerken hebben te zijn in deze meer en meer seculiere wereld. Maar De Boer zegt eigenlijk dat de buitenlandse kerken pas mee mogen doen wanneer ze de oude exegese overboord gooien. Maar

waarom kan die zoektocht niet betekenen dat dit gebeurt aan de hand van die ‘gevestigde patronen van exegese’?

In ieder geval is het mooi dat in dit nummer ook de stem van een Canadese hoogleraar klinkt. Hij komt tot de conclusie dat het besluit van de synode om vrouwen tot het ambt van predikant toe te laten, in strijd is met wat de Bijbel leert. Prof. De Boer heeft geen steekhoudende argumenten tegen de ‘gevestigde patronen van exegese’ ingebracht. Daartoe ben je wel verplicht, lijkt me, als je ruimte voor de vrouw in het ambt pleit.

Noten:

- 1 Ik ga er even aan voorbij of dit helemaal correct verwoord is. In ieder geval moet voor de volledigheid worden gezegd dat de gangbare opvatting ook gefundeerd is op andere schriftgegevens. Ik verwijs hier verder naar mijn reactie op het artikel ‘Stil leven’ van Bas Luiten.
- 2 De term ‘profetie’ is hier verwarrend. Door het op een lijn te stellen met ‘uitleggen’ en ‘duiden’ krijgt het een andere betekenis dan in de Bijbel bedoeld wordt.
- 3 Zie: *Nader Bekeken* jrg. 21 (2014), p. 171.
- 4 Verwarrend hierbij is dat De Boer ook spreekt van ‘Paulus’ geïnspireerde toepassing’. Even afgezien van de vraag of er in 1 Timoteüs 2 niet eerder sprake is van een principe in plaats van een toepassing, wordt naar mijn idee afbreuk gedaan aan ‘geïnspireerde toepassing’ wanneer dat op een lijn wordt geplaatst met ‘leeswijze’ of ‘vertelling’.

1 Timoteüs 2, Herziene Statenvertaling

¹Ik roep er dan vóór alles toe op dat smekingen, gebeden, voorbeden en dankzeggingen gedaan worden voor alle mensen, ²voor koningen en allen die hooggeplaatst zijn, opdat wij een rustig en stil leven zullen leiden, in alle godsvrucht en waardigheid. ³Want dat is goed en welgevallig in de ogen van God, onze Zaligmaker, ⁴Die wil dat alle mensen zalig worden en tot kennis van de waarheid komen.

⁵Want er is één God. Er is ook één Middelaar tussen God en mensen, de mens Christus Jezus. ⁶Hij heeft Zich gegeven als een losprijs voor allen. Dit is het getuigenis op de door God bestemde tijd.

⁷Daartoe ben ik aangesteld als prediker en apostel (ik zeg de waarheid in Christus, ik lieg niet), als een leraar van de heidenen in geloof en waarheid.

⁸Ik wil dan dat de mannen op alle plaatsen bidden met

opheffing van heilige handen, zonder toorn en meningsverschil.

⁹Evenzo wil ik dat de vrouwen zich tooien met eerbare kleding, ingetogen en bezonnen, niet met het vlechten van het haar of met goud of parels of kostbare kleren, ¹⁰maar met goede werken, wat bij vrouwen past die belijden godvrezend te zijn.

¹¹Een vrouw moet zich laten onderwijzen in stilheid, in alle onderdanigheid. ¹²Want ik sta niet toe dat een vrouw onderwijs geeft, en ook niet dat zij de man overheerst, maar ik wil dat zij zich stil houdt.

¹³Want Adam is eerst gemaakt, daarna Eva. ¹⁴En niet Adam is misleid, maar de vrouw is, toen zij misleid werd, tot overtreding gekomen. ¹⁵Maar zij zal in de weg van het baren van kinderen zalig worden, als zij blijft in geloof, liefde en heiliging, gepaard met bezonnenheid.

De stellingname rond 'M/V en ambt' wordt harder. Al voordat de generale synode hierover een besluit nam, verdedigde mijn collega Pieter Boonstra dat het Sola Scriptura in geding is (Nader Bekeken, apr. 2017, p. 113v). Dit koppelde hij aan zijn opvatting over 1 Timoteüs 2:11-15.

Verdedigers van een andere uitleg lezen volgens Boonstra alleen wat ze zelf graag willen, zij ontkrachten de Bijbel en laten zich meevoeren door een post-moderne tijdgeest. Dat is nogal een stellingname tegenover medegelovigen die in oprechtheid hier toch iets anders lezen. Volgens mij is dit een brug te ver. Een claim op de enige ware exegetische drijft gelovige mensen uit elkaar. Om dat te voorkomen vroeg ik aan de redactie ruimte om te reageren en ik ben dankbaar die gelegenheid te ontvangen. Ik kan in deze ene bijdrage niet ingaan op alle punten in de discussie, maar ik richt me op 1 Timoteüs 2, dat hierin van centrale betekenis is. Ik wil laten zien dat:

1. de opvatting van Boonstra aanvechtbaar is, en
2. het Sola Scriptura hierbij niet in geding is.

Om dit te laten zien wil ik zo dicht mogelijk naar de grondtekst toe van

1 Timoteüs 2, die optimaal zichtbaar wordt in de Herziene Statenvertaling (HSV, zie kader). De Nieuwe Bijbelvertaling (NBV) is soms te vrij. Lastig is ook dat in de NBV een woord dat een paar keer voorkomt, steeds anders kan worden weergegeven, zodat de samenhang onzichtbaar wordt.

Bidden voor alle mensen

De doorgaande lijn in dit bijbelgedeelte is ons gebed voor alle mensen. Niet zomaar een gebed, maar smekingen, gebeden, voorbeden en dankzeggingen (vs. 1). En dan echt voor alle mensen. Want God wil dat alle mensen zalig worden en tot kennis van de waarheid komen (vs. 3). Al op dit punt gaan de verklaringen uiteen. In de aloude *Korte Verklaring* wordt verdedigd dat hier niet alle mensen bedoeld kunnen zijn, omdat God ook mensen voor eeuwig zal straffen. Voorgesteld wordt alle soorten mensen te lezen, maar niet

alle. Dat lijkt logisch, maar het strijdt met wat er staat. Bovendien moeten wij bidden voor alle mensen, wij kunnen en mogen daarin niet selecteren. Wij leren God belijden als de Vader van alle leven en we moeten ieder mens zien als uit Hem voortgekomen (Ef. 3:15; Rom. 11:36). Er is in God een diep verlangen dat alle mensen worden behouden, ook al zal Hij velen van hen met zijn rechtvaardig oordeel treffen. Dat is geen kwestie van of-of, maar en-en, zoals bij een vader liefde en toorn kunnen samengaan. God heeft de wereld lief, voor ons moet dat allesbepalend zijn. We zijn gegeven als priesters onder de mensen. In ons bidden zal blijken hoe we delen in Gods diepe verlangen.

Rustig en stil (1)

Evenzo zullen we smekingen, gebeden, voorbeden en dankzeggingen doen voor koningen en allen die hooggeplaatst zijn (vs. 2). Ze worden apart genoemd, want ze zouden gemakkelijk overgeslagen kunnen worden. De hooggeplaatsten in die tijd waren immers verlengstukken van de keizers in Rome, die de overwonnen volken niet bepaald zachtzinnig behandelden om ze onder

de duim te houden en opstandjes bij voorbaat de kop in te drukken. Logisch dat op die manier haat en verzet werden aangewakkerd. Maar als Gods priesters zullen wij bidden voor alle mensen. Keizers, koningen en stadhouders zijn ook mensen die hun leven van God ontvangen en zonder Jezus geen toekomst hebben. Dat gebed gaat vóór alles, staat er, 'opdat wij een rustig en stil leven zullen leiden, in alle godsvrucht en waardigheid'.

Hier is een tweede punt waar de verklaringen uiteengaan. Wat bedoelt Paulus hier? Bedoelt hij dat we bidden om een stil en rustig leven als een geschenk van de koningen? Dat die hooggeplaatsten zo regeren dat ze ons beschermen en met rust laten? Nu kan dat een prima gebed zijn, maar het is niet wat hier staat. Dat kan Paulus niet bedoelen. Een 'rustig en stil leven in alle godsvrucht en waardigheid' is geen cadeau van mensen, dat kan alleen de Geest van God je geven, diep van binnen. Paulus maant hier de christenen om stil te worden voor God en vóór alles priester te blijven, ook al worden ze door vreemden overheerst. Dit in navolging van Jezus, die stil was voor wie Hem hoorden en bad voor wie Hem aan het kruis sloegen (1 Petr. 2:21-25). Zo krijgen de gebeden en de smekingen echt voorrang, gepaard met het getuigenis, als het allerbelangrijkste in ons nieuwe leven. Dat is goed en aangenaam voor God, die wil dat alle mensen zalig worden en tot kennis van de waarheid komen.

Je leven wijden aan Gods verlangen

Biddende mannen moeten heilige handen hebben, zo gaat Paulus verder in vers 8. Onheilig is niet meteen misdadig, maar wel gericht op jezelf, meer dan op Gods verlangen. Dan komt je gebed ook niet veel verder dan je eigen verlangen. Ook moeten ze bidden 'zonder toorn'. Dat is lastig als je wordt overheerst en dagelijks onrecht ervaart. Wil je zegenen wie je vervolgen, dan moet je je toorn aan God geven. Dan ontvang je ruimte vanbinnen en kun je zelfs je vijand goedgezind zijn (Rom. 12:9-21). En we moeten bidden 'zonder

meningsverschil'. Onderlinge discussies kunnen evenzo onze aandacht te veel naar binnen trekken, zodat onze aandacht verslapt voor het behoud van onze naasten. Het zijn mannen die hierin worden aangesproken, al geldt dit net zo goed voor vrouwen en voor heel ons kerkelijk leven. Vóór alles priester zijn onder alle mensen en zo je leven wijden aan Gods verlangen, lijdt dat al geen schade onder al onze discussies?

Rustig en stil (2)

Evenzo moeten de vrouwen zich tooien met eerbare kleding, ingetogen en bezonnen (vs. 9). Let op 'evenzo', dit ligt in elkaars verlengde. Godvrezende vrouwen moeten zich niet uitdagend kleden. Sowieso laten ze dan meer van hun lichaam zien dan van hun innerlijk, maar het allerbelangrijkste, Christus in hen, wordt dan vrijwel onzichtbaar. En de vrouw moet zich laten onderwijzen in stilheid, in alle onderdanigheid. Dat is moeilijk voor haar. 'In stilheid': hier staat hetzelfde woord als in vers 2, en in vers 12 gebruikt Paulus het weer: 'ik wil dat zij zich stil houdt'. Drie keer hetzelfde woord, op die manier trekt Paulus de lijn door van de landelijke naar de huiselijke situatie. Ook daar is diezelfde levenshouding nodig van een 'rustig en stil leven in alle godsvrucht en waardigheid', om als vrouw vooral priesteres te zijn en niet opstandig te worden bij alle opgelegde beperkingen. In de vrouwenwereld werd verzet aangewakkerd tegen de man. Paulus schrijft over vrouwen die de vrouwenkap niet meer wilden dragen en hun haar kort lieten knippen, in die tijd revolutionaire daden. Hoe dat ook mag zijn geweest, feit is dat Paulus hier driemaal hetzelfde woord gebruikt: wat in de samenleving belangrijk was om te kunnen bidden voor alle mensen, zelfs voor overheersers, precies diezelfde gezindheid had de vrouw nodig om te blijven bidden voor haar man, waarbij ze het niet gemakkelijk had. Daarbij stond Paulus niet toe dat een vrouw onderwijs zou geven aan de man, en dat zij hem zou overheersen. Dat zijn twee bepalingen, in samenhang, maar toch apart genoemd. 'Geen onderwijs geven', het staat er absoluut. De NBV

verzwakt dat door in vers 8 in te vullen dat deze voorschriften 'bij iedere samenkomst' gelden. Maar dat is niet wat Paulus schrijft. De HSV vertaalt: 'op alle plaatsen', dat is wat er staat. Zo krijgen we zicht op 'alle onderdanigheid' van de vrouw in die dagen. Ze mocht de man niet onderwijzen, nergens, ook niet in de huiselijke situatie. Zoals het nu nog gaat onder sommige culturele minderheden in ons land.

En de vrouw mocht de man niet 'overheersen'. Hier staat een woord dat verder in de Bijbel niet voorkomt. Het wordt nergens gebruikt als aanduiding in de kerk of als regel voor een christelijk huwelijk. Het is ook niet iets wat een man wel mag over de vrouw. Dit 'overheersen' moet gewoon niet gebeuren, maar je kunt je voorstellen dat in de vrouwenwereld van toen het verlangen diep kon zijn om de man terug te doen wat hij haar aandeed. Hoe dat ook mag zijn geweest, feit is dat Paulus de vrouw dringend waarschuwde dit 'overheersen' niet te willen, om niet in dezelfde fout te vallen als Eva. Eva werd naast Adam gezet, niet voor hem of boven hem. Daar ging ze in de fout, met alle vreselijke gevolgen van dien, niet het minst in de man-vrouwrelatie. Eva kreeg als troost en als belofte het leven, als moeder van alle levenden met het uitzicht op haar grote Zoon. Eva's dochters mogen verdergaan in haar spoor. Het baren van kinderen is een groot goed, maar geen voorwaarde. Belangrijk is wel de grote Zoon te blijven zien en vóór alles te bidden voor alle mensen in een stil en godvruchtig leven (1 Petr. 3:1-6).

Verschil van inzicht

Vanuit deze exegese, waarin ik dicht bij de tekst van Gods Woord blijf, heb ik meerdere bezwaren tegen de benadering van collega Boonstra om hierin een zwijgtekst te zien op grond waarvan een vrouw geen ouderling of predikant zou mogen zijn:

1. Het valt op dat Boonstra zijn opvatting van 1 Timoteüs 2 niet begint met een uitleg van de tekst. Hij valt eenvoudig met de deur in huis met zijn stelling 'Paulus verbiedt zowel in 1 Korintiërs 14 als in 1 Timoteüs 2 het met gezag spreken van de

- vrouw in de samenkomst' (Thema-nummer *Nader Bekeken*, jrg. 24 nr. 2, p. 39). Zo neemt hij tot uitgangspunt wat hij eerst zou moeten aantonen. Vervolgens verdedigt hij dat, ook door zich op andere schriftplaatsen te beroepen, maar hij onderbouwt niet hoe zijn stelling wordt gedragen door de tekst van 1 Timoteüs 2. Het woord 'samenkomst' staat daar niet, net zo min als het normale woord voor 'gezag'.
2. Boonstra neemt de verzen 11-15 op zichzelf (los van 1-10) en plaatst die in een kader dat vreemd is aan de tekst, namelijk de discussie over het ambt. Woorden krijgen daardoor een andere betekenis, terwijl de oorspronkelijke samenhang verloren gaat. In het bijzonder wrekt zich dat ten aanzien van het woord 'stil', dat drie keer in dit schriftgedeelte voorkomt. Alleen door de samenhang in de verzen 1-15 te verbreken is het mogelijk dit ene woord verschillende betekenissen te geven.
 3. De verzen 11-15 worden algemeen getypeerd (ook door Boonstra) als 'zwijgtekst' terwijl het woord 'zwijgen' er niet in voorkomt. 'Stil en godvruchtig' is iets anders, Paulus duidt daarmee op een grondhou-

- ding van christelijke mannen en vrouwen, zoals ik heb laten zien. Die grondhouding is blijvend. 'Zwijgen' kan daarvan het gevolg zijn als de situatie daarom vraagt. Het is storend voor de discussie om 'stil leven' te typeren als een 'zwijgend leven'. Als we zo ook vers 2 zouden lezen, zouden christenen tot aan de jongste dag geen overheidsfuncties mogen bekleden, omdat ze in de publieke ruimte stil moeten zijn en dus moeten zwijgen.
4. Als de vrouw op grond van dit schriftwoord zou moeten zwijgen en zij de man niet zou mogen onderwijzen, tot aan de jongste dag, dan geldt dat 'op alle plaatsen', zoals er staat, en niet alleen in het ambt. Ik protesteer tegen twee-slachtige verhalen waarin het 'geen onderwijs geven door de vrouw' *niet* en het 'op alle plaatsen' *wel* tijdgebonden wordt verklaard, met als gevolg allerlei al te gemakkelijke uitspraken dat de vrouw alles mag en overal voor inzetbaar is, zelfs in de kerkdienst, zolang het maar niet in het ambt is.
 5. Het argument van Paulus dat Adam eerst geschapen is en daarna Eva, is gericht tegen het 'overheersen'

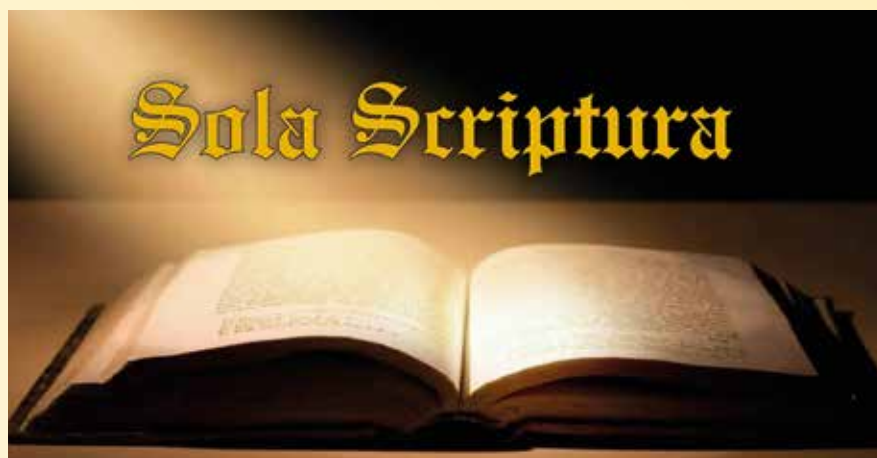
- waarvoor hij waarschuwt. Maar spreken en onderwijzen zijn niet in alle tijden een poging tot overheersen. Daarom kan op grond van deze schriftplaats niet worden gezegd dat het spreken en onderwijzen altijd voor de vrouw verboden is. Het gaat om de manier waarop ze dat doet. In het ambt gaat het juist om spreken en onderwijzen 'zonder heerschappij te voeren' (1 Petr. 5:3). Heerschappij hoort in de wereld, niet in de kerk (Luc. 22:24-27). Als de Schrift heerschappij in de kerk verbiedt, aan man en vrouw, verbiedt zij daarmee niet het ambt, aan man of vrouw.
6. Het Sola Scriptura is geworteld in de belijdenis dat de heilige Schrift volmaakt is. Menselijke geschriften zijn dat niet, geen enkele uitleg of opvatting is onfeilbaar en mag op één lijn met de Schrift worden gezet. Evenmin is de gewoonte of traditie onfeilbaar (NGB art. 7). Daarom moeten we elkaar niet veroordelen bij verschil van inzicht, maar ons des te meer inspannen onze eenheid in Christus te bewaren (Ef. 4:1-6).

Stil leven: een reactie

Het is de bedoeling om in deze reactie de argumenten die door Bas Luiten naar voren worden gebracht tegen mijn artikel 'Ook nu: Sola Scriptura', bij langs te gaan en te bespreken.

Verwijt

Maar eerst wil ik ingaan op zijn verwijt dat er bij mij sprake zou zijn van 'een claim op de enige ware exegetese'.

Volgens hem zou ik beweren dat 'verdedigers van een andere uitleg (dan de mijne) de Bijbel ontkrachten'. Dit klopt niet. De achtergrond van mijn bewering, dat het Sola Scriptura in ge-

ding is, is namelijk het feit dat dit Sola Scriptura eisen stelt aan het exegetiseren van de bijbeltekst. Ik neem toch aan dat Luiten niet van mening is dat elke exegetese van 1 Timoteüs 2 recht van

spreken heeft? Daarom zal ik daarover eerst, heel kort, iets meer zeggen om vervolgens de exegese van Luiten in dit licht te beoordelen.

Sola Scriptura

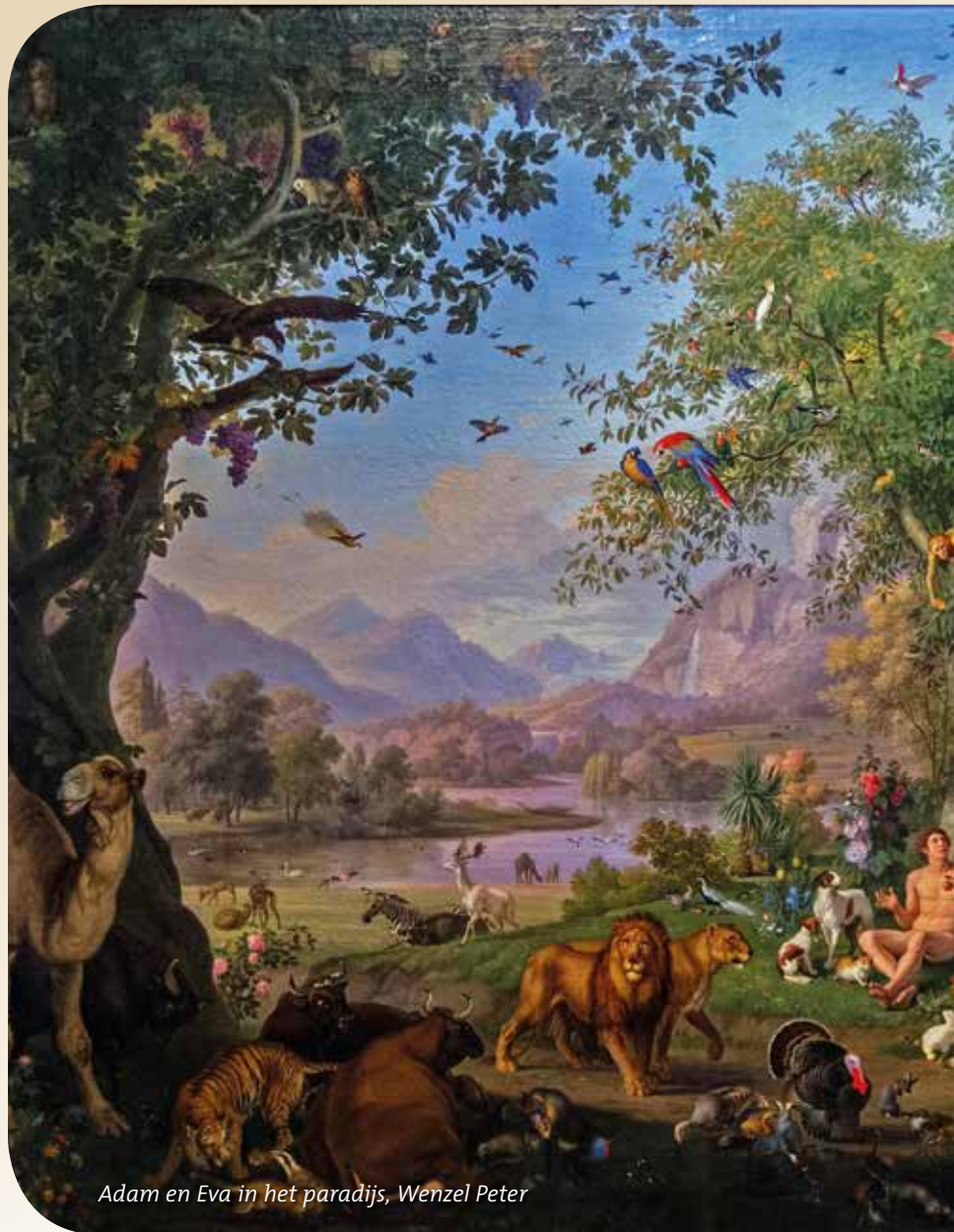
Met het *Sola Scriptura* hebben onze voorvaders willen benadrukken dat de Bijbel het laatste woord heeft. Wat wordt daarmee bedoeld? In de tijd van de Reformatie was het zo dat de kerk de mensen zei wat er in de Bijbel stond en wat het precies betekende. Zo eigende de kerkleiding (paus, concilies, bisschop) zich de positie toe, tussen de Bijbel en de gemeente in, die aangaf hoe de Bijbel gelezen moest worden. Daartegenover benadrukten de reformatoren het absolute gezag en de duidelijkheid van de Schrift. Deze duidelijkheid betekende niet dat de Bijbel volgens de reformatoren geen uitleg meer nodig had. Maar wel dat de Bijbel zichzelf uitlegt. Wat wil dat zeggen? Dat bij de uitleg van de Bijbel uiteindelijk de Bijbel zelf de doorslag geeft en niet iets anders náast de Bijbel (zoals de traditie, buitenbijbelse bronnen etc.). Vervolgens werd dit vertaald naar regels voor de exegese. De belangrijkste zijn: in de eerste plaats dat je kijkt naar de tekst (de betekenis van een woord, zin etc.: lees wat er echt staat), in de tweede plaats dat je let op de context waarin de tekst staat (de betekenis van een tekst wordt duidelijk als je kijkt naar het gedeelte waar de tekst een onderdeel van is en naar het geheel van het boek waarin de tekst staat) en in derde plaats dat je een bijbeltekst leest in de context van de hele Bijbel (de betekenis van een tekst wordt duidelijk als je 'Schrift met Schrift' vergelijkt).

De verdwenen context

Wanneer we nu met dit in ons achterhoofd de exegese van Luiten bekijken, dan is het eerste wat in het oog springt, dat hij 1 Timoteüs 2 los leest van 1 Timoteüs 3. Probleem is echter dat hij daarvoor geen enkel argument aandraagt waarom wij dat zouden moeten doen. Geeft de tekst daarvoor aanleiding? Maar welke dan? In ieder geval heb ik in mijn artikel aangegeven dat het voorschrift van Paulus ten

aanzien van de vrouw ingebed is in een groter geheel. Dat geheel begint in 1 Timoteüs 2:1 en eindigt in 3:16. Waarom is dat een belangrijk gegeven? Omdat Paulus in hoofdstuk 3 tegen Timoteüs het volgende zegt: 'Voor het geval dat ik langer wegblijf, weet u nu hoe men zich moet gedragen in het

Dat wijst dan op de plaats waar christenen samenkomen voor de eredienst. Dus inderdaad zoals de NBV vertaald heeft: 'bij iedere samenkomst'.² In een wereldstad als Efeze, waar Timoteüs werkte, zullen er meerdere plaatsen geweest zijn waar gelovigen samenkwamen (huiskerken). Maar dat geldt

Adam en Eva in het paradijs, Wenzel Peter

huis van God, dat is de gemeente van de levende God' (1 Tim. 3:15). Oftewel, datgene wat hij daarvoor heeft gezegd, heeft betrekking op 'hoe men zich moet gedragen in de gemeente'.

Op alle plaatsen

Als je oog hebt voor deze context waarin Paulus zijn voorschriften in 1 Timoteüs 2 geeft, dan is het niet moeilijk om te begrijpen wat hij bedoelt met: 'op alle plaatsen' (1 Tim. 2:8).

ook ruimer. Als gevolg van zijn werk als apostel waren er overal ter wereld gemeenten ontstaan. In dat licht is het niet vreemd dat Paulus in het meer-voud spreekt: op alle plaatsen. Luiten leest deze woorden echter los van dit verband. Bij hem is de context van de tekst verdwenen. Met als gevolg dat je op een ander spoor wordt gezet. Zo kan hij bijvoorbeeld stellen dat de woorden 'op alle plaatsen' in combinatie met 2:12 wel moeten betekenen

dat 'de vrouw de man niet mocht onderwijzen, nergens, ook niet in de huiselijke situatie'. Om erop te laten volgen: 'Zoals het nu nog gaat onder sommige culturele minderheden in ons land.' Luiten heeft dit nodig om Paulus' voorschriften als achterhaald te verklaren. Immers, in onze westerse

maatschappij delen wij deze opvatting van Paulus niet meer en daarmee geldt het voorschrift over de vrouw ook niet meer.

Maar nogmaals, dit staat er niet. Deze uitleg wordt in de hand gewerkt omdat Luiten ook nergens in rekening brengt wat Paulus elders in zijn brieven naar voren brengt. Zou hij dat gedaan hebben, dan was duidelijk geworden dat de opvatting die Luiten Paulus in de

schoenen schuift, helemaal niet kan. Nergens blijkt dat Paulus dezelfde opvatting heeft over de positie van de vrouw als sommige minderheden in ons land.

Getrouwde vrouwen?

Om nog even hierop door te gaan. Het feit dat Luiten 1 Timoteüs 2 los van zijn verband leest, betekent dat volgens hem Paulus hier (ook) spreekt over 'de huiselijke situatie'. De idee die hierin meekomt, is dat Paulus in dit hoofdstuk alleen doelt op getrouwde mannen en vrouwen. Deze gedachte kom je vaker tegen: dat geponeerd wordt dat we deze voorschriften van Paulus vooral moeten bezien in het licht van het huwelijk. Oftewel, Paulus heeft het in 1 Timoteüs 2 alleen over getrouwde vrouwen en mannen.

Toch zijn er tegen deze gedachte, vanuit de tekst, de volgende bezwaren in te brengen. Zoals iedere bijbellezer kan zien, drukt Paulus zich in zijn voorschriften heel algemeen uit. Hij heeft het over 'de mannen' en 'de vrouwen' (1 Tim. 2:8 en 9). Daarna spreekt hij over 'een vrouw' (vss. 11 en 12) en over 'de man' (vs. 12). Nergens krijg je de indruk dat hij slechts getrouwde mannen en vrouwen aanspreekt. Sterker nog, wanneer dat expliciet zijn bedoeling was geweest, dan had hij toch, om alle misverstand te voorkomen, het voorschrift in vers 11 als volgt hebben omschreven: 'een *getrouwde* vrouw moet zich laten onderwijzen.' En vers 12: 'ik verbied dat een vrouw onderwijs geeft en ook dat zij gezag voert over *haar* man.' Maar dat zegt Paulus hier niet. In de situatie van toen zal het getrouwd zijn van de vrouw wel de meest gebruikelijke situatie zijn geweest. Maar het gaat te ver om deze tekst op te vatten als alleen betrekking hebbend op de getrouwde vrouw.³

Verder is het zo dat het hier gaat om een voorschrift van gemeenschappelijk gebed, uiterlijk voorkomen van de vrouw, en het ontvangen en geven van onderricht. Het is duidelijk dat het hier niet alleen gaat om gehuwde mannen en vrouwen. Immers, als dat het geval is, zou het betekenen dat Paulus alleen getrouwde mannen oproept om te

bidden zonder wrok of onenigheid en alleen getrouwde vrouwen oproept om zich waardig te kleden. Dat is onwaarschijnlijk.

De betekenis van een woord

Een laatste argument dat Luiten heeft om 1 Timoteüs 2:12 niet te zien als een voorschrift dat voor alle tijden geldt, is dat Paulus hier enkel zou waarschuwen tegen het 'overheersen' van de vrouw over de man. Zijn redenering is als volgt: 'in die tijd werd spreken en onderwijzen gezien als een vorm van overheersen, in onze tijd is dat niet meer het geval. Dus kun je daarom op grond van dit voorschrift niet zeggen dat het spreken en onderwijzen vandaag voor de vrouw verboden is.'

Ook dit argument kom je vaker tegen. Het woord dat in de HSV vertaald is met 'overheersen' en in de NBV met 'gezag hebben', moeten we negatief opvatten, zo wordt gezegd. Het heeft de betekenis van 'de baas spelen over'. Wanneer de vrouw op die manier onderwijst en gezag heeft over de man, dan wordt dat door Paulus verboden. Daarmee verbiedt hij niet dat de vrouw op een goede manier onderwijs geeft en gezag voert thuis of in de kerk.

Maar is dat zo? Ook nu is het van belang om de directe context te bekijken. In het volgende hoofdstuk geeft Paulus aanwijzingen ten aanzien van de opziensers. Een opziener moet 'een goede leraar zijn' (1 Tim. 3:2) en 'op een waardige wijze gezag over zijn kinderen uitoefenen' en 'leiding geven' (1 Tim. 3:4-5). Zowel 'onderwijzen' als 'gezag hebben' of 'leiding geven' behoren tot de twee taken van de opziensers. Bij het ambt van opziener is er dus sprake van een vorm van 'heersen'. Maar dat is positief bedoeld. Ze hebben een speciale verantwoordelijkheid, namelijk het 'hoeden van de kudde' (1 Petr. 5:2). Voor deze verantwoordelijkheid zullen ze rekenschap moeten afleggen aan de Opperherder (1 Petr. 5:4). Met andere woorden, de opziensers treden namens Christus met gezag op in de gemeente. Zij hebben de opdracht om als herders te waken over hun zielen (Heb. 13:17 en Hand. 20:28). In dit licht heeft 'gezag

hebben' een positieve betekenis, het gaat om een herderlijk gezag. Gezag hebben wijst dus op wat in artikel 30 NGB 'geestelijk regeren' wordt genoemd. De opziener heeft een speciaal gezag om namens Christus in de gemeente op te treden. Hieronder valt het leidinggeven en het publieke onderwijs (1 Tim. 5:17). In dat kader staan ook Paulus' aanwijzingen voor de positie van de vrouw in de gemeente. Want het zijn precies deze twee zaken die Paulus in 1 Timoteüs 2 de vrouw verbiedt. Het gaat in deze tekst dus niet over een negatief 'heersen', maar over het hoeden van de kudde; juist met het oog op dwaalleer en zonde.⁴

Conclusie

Uit het bovenstaande moeten we concluderen dat de exegese van Luiten niet voldoet aan de voorwaarden die het Sola Scriptura aan onze exegese stelt. Ik kan me niet voorstellen dat Luiten zelf voorstander is van een volledige 'vrijheid van exegese'. In ieder geval zou het goed zijn wanneer Luiten zichzelf confronteert met de volgende vragen: Is hij van mening dat het Sola Scriptura grenzen stelt aan de exegese? En zo ja, waar liggen volgens hem dan de grenzen? Mag je een tekst uit de Bijbel lezen zonder rekening te houden met het verband waarin die tekst staat? Mag

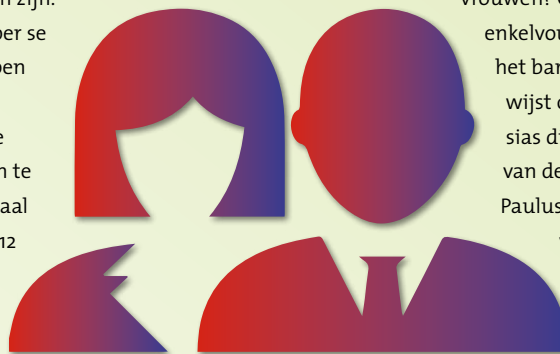
je bepaalde dingen in de tekst inlezen die bij nauwkeurige lezing niet door de woorden uit de tekst ondersteund worden? Mag je voorbijgaan aan andere schriftgegevens die een licht werpen op datgene wat er in de tekst gezegd wordt? Naar mijn idee hebben deze vragen niets te maken met een 'claim op de enige ware exegese', maar met het feit dat bij onze manier van exegetiseren wel degelijk het Sola Scriptura in geding is.

Noten:

- 1 Luiten suggereert dat hij wel degelijk oog heeft voor de context van de tekst. Immers hij leest de verzen 11-15 niet op zichzelf, maar in verband met de verzen 1-10. Zijn argument daarvoor is dat in 1-15 drie keer hetzelfde woord 'stil' wordt gebruikt en dat het woord 'stil' in de verzen 11 en 12 onmogelijk 'zwijgen' kan betekenen, omdat dit dan voor vers 2 zou betekenen dat christenen in de publieke ruimte ook stil moeten zijn. Zonder nu te beweren dat 'stil' hier per se de betekenis van zwijgen moet hebben is het ook niet zonder meer van de hand te wijzen. Er zijn namelijk twee bezwaren tegen Luitens argument in te brengen. Allereerst is het niet helemaal waar dat Paulus in de verzen 2 en 11-12 precies hetzelfde woord gebruikt. De woorden zijn wel aan elkaar verwant, maar het woord dat in 11-12 wordt gebruikt, kan naast de betekenis 'rust' of 'rustig' ook echt 'stil' betekenen (vgl. voor deze beide betekenissen voor hetzelfde woord: Hand. 22:2 en 2 Tess. 3:12. Voor hen die het Grieks niet machtig zijn, maar mij wel willen narekenen, wijs ik op de website www.bijbelantekeningen.nl; onder de vertaling van het betreffende vers worden de Griekse woorden weergegeven met een koppeling naar hun vindplaatsen in de Bijbel en hun betekenis). De directe context zal dan uitsluitend moeten geven hoe Paulus dit woord bedoelt. Opvallend is dat hij vers 11 eindigt met de woorden: 'in stilheid, in alle onderdanigheid' die vervolgens gelinkt zijn aan wat hij in vers 12 aan de vrouw verbiedt: 'stil' staat tegenover 'onderwijzen' en 'onderdanig' staat tegenover 'gezag voeren'. Oftewel, met 'stil' wordt in dit verband bedoeld: 'niet het woord nemen om publiek te onderwijzen'. Dus het is nog niet zo gek dat onze voorouders deze tekst als een 'zwijgtekst' hebben aangemerkt. In de tweede plaats is het feit dat de verzen 11-15 in verband staan met de verzen 1-10 nog geen argument om het gedeelte dáárom los van 1 Tim. 3 te lezen. Integendeel, zou ik zeggen. Vanuit 1 Tim. 3 wordt duidelijk hoe deze verzen met elkaar verbonden zijn, namelijk als 'liturgische voorschriften' (Ridderbos,

ook gevolgd door Van Houwelingen; beiden geven in hun commentaar aan dat in dit gedeelte sprake is van een kerkorde).

- 2 Zie P.H.R. van Houwelingen, *Timoteüs en Titus*, p. 70v.
- 3 Zie Miriam Klinker-De Klerck, *Als vrouwen het Woord doen*, p. 89. Vaak wordt ook gewezen op 1 Tim. 2:15, waar Paulus spreekt over het krijgen van kinderen. Wijst dat toch niet op getrouwde vrouwen? Opvallend is dat Paulus begint met een enkelvoud: zij zal gered worden in de weg van het baren van kinderen. Dat slaat op Eva. En dat wijst op de moederbelofte in Gen. 3:15. De Messias die geboren zal worden uit Eva en de kop van de slang zal vermorzelen. Vervolgens gaat Paulus verder in het meervoud. Zelfs in de HSV vind je dat meervoud niet terug. Letterlijk zegt Paulus namelijk: 'Wanneer zij (meervoud) volharden in het geloof, de liefde en een heilige, ingetogen levenswijze.' Wat betekent dit? Nou, dat Paulus hier niet verwijst naar het huwelijk. Hij heeft het hier over Eva en haar kinderen. Eva zal gered worden in de weg van het krijgen van kinderen. Dat is de hoge plaats die haar gegeven is in het heilsplan van God. Samen met haar zullen ook haar kinderen gered worden, wanneer zij en haar kinderen samen volharden in het geloof. Ook dit verwijst niet naar de positie van de vrouw binnen het huwelijk.
- 4 Als extra argument wordt er door Luiten op gewezen dat Paulus niet het normale woord voor 'gezag' gebruikt. Maar dit hoeft niet per se de negatieve betekenis te ondersteunen. Bij deskundigen is namelijk te lezen dat het woord door verschillende kerkvaders ook van God wordt gebruikt (Ridderbos, *De pastorale brieven*, Kampen, 1967, p. 82; vgl. ook Grudem, *Evangelical Feminism & Biblical Truth*, Wheaton, 2012, p. 682v). En bij Chrysostomos is te vinden dat hij met het woord aangeeft dat Petrus werd aangesteld over de 120 leerlingen (vgl. Grudem, *a.w.*, p. 687).

Voorlichting kerkelijke eenheid

Kroniek
Jan Wesseling

De synode heeft een grote stap op weg naar eenheid gezet. Deputaten kerkelijke eenheid werd opgedragen 'alles te doen wat nodig is om een zo spoedig mogelijke hereniging met de NGK voor te bereiden'.

Achteraf

Er zijn geen wezenlijke verschillen meer tussen beide kerkverbanden. Tenminste, dat menen deputaten en synode. Tijdens de synode kwam de rapportage *Perspectieven* beschikbaar, waarop de synode haar besluit baseerde. Daaraan is ook al gevolg gegeven. De kerken staan voor voldongen feiten. Pas nu, achteraf, sturen deputaten de rapportage aan de kerken. Ze geven daarbij een kort overzicht van het meest belangwekkende hoofdstuk: over de eenheid in belijden. Opnieuw lezen we mooie woorden over het belang van gezamenlijk belijden. Als gereformeerde kerken hebben we al eeuwenlang de formuleren van eenheid. Dat we samen dat geloof belijden, maakt ons als kerken één.

Verandering

Minstens zo opvallend is wat niet wordt weergegeven. Volgens deputaten schieten we rond dat gezamenlijk belijden zomaar in uitersten. Daarom moeten we steeds de balans zoeken, onder andere door 'niet iets te verkondigen dat afwijkt van wat we belijden (de

gemeente moet veilig kunnen vertrouwen), wel ruimte hebben om hardop vragen te stellen en het gesprek aan te gaan (met wijze voorzichtigheid)'.

Dat klinkt op het eerste gehoor inderdaad evenwichtig. Onbelicht blijft wel dat dit een wezenlijke verandering impliceert. De opdracht van Godswege is dat oudsten de gemeente bewaren bij de zuivere leer (Tit. 1:9). Daarom spraken we als kerken af dat ambtsdragers zich houden aan het bindingsformulier (art. B28 KO). Voor hun vragen en twijfels vormt niet de gemeente het vrije gesprekspodium, maar de kerkelijke vergadering. De gemeente mag niet worden opgezaagd met dwaal-ideeën (vgl. art. D56 KO).

Vertekening

De nota vervolgt: 'Er was wel verschil tussen onze kerkverbanden. Er was eenzijdigheid. Dat is nog terug te zien in het verschil in kerkelijke papieren (onze kerkorde en hun Akkoord voor Kerkelijk Samenleven). Maar het is niet meer als in de jaren '70 of '80. We zijn het eens. Dezelfde belijdenis hebben en elkaar daarop kunnen bevragen is wezenlijk;

dat moet je gewoon vastleggen met je handtekening.'

Dit klinkt vertrouwenwekkend. Onhelder blijft wat eenzijdig was, en waarom. En klopt het beeld wel? Wie de verschillen verklaart vanuit eenzijdigheid in de jaren '70 en '80, ziet de essentie ervan over het hoofd. De geschiedenis leert ook wel anders. De principes van onze kerkorde zijn rechtstreeks afgeleid uit Gods Woord. De oorspronkelijke versie dateert uit 1618. Nog recent hebben de kerken het gezamenlijk recht in 2014 opnieuw vormgegeven. Wat vinden deputaten daarin eenzijdig? Ondertussen creëer je door die (dis)kwalificatie 'eenzijdig' natuurlijk wel ruimte voor meer 'balans'. Want wie wil er nu 'eenzijdig' zijn?

Verschuiving

Deputaten vervolgen: 'Zijn er geen accentverschillen meer? Jawel, maar binnen een gezonde breedte zijn dat verschillen die ook dwars door de GKv lopen, en niet meer tussen GKv en NGK.'

Waar voorheen de kaders een hindernis vormden om één te worden, verschuift nu – na eerst zelf de afgesproken kaders te hebben losgelaten – de aandacht naar accentverschillen in het kerkelijk leven. Van de kerkelijke rechtsorde náar de praktijk. Die verschillen in de praktijk (welke eigenlijk?) vallen binnen

een gezonde breedte. Maar deputaten maken daarbij evenwel niets concreet en inzichtelijk.

Toegegeven: ook binnen de GKV is er een groeiende diversiteit. Maar onlangs schreef prof. De Bruijne over eeuwenoude dwalingen die zich opnieuw binnen onze kerken met profetische poeha manifesteren. Wat bedoel je met 'een gezonde breedte'? Wat vind je daarin passen, en wat niet?

Verruiming

Volgens deputaten zijn we het erover eens dat ambtsdragers de belijdenis ondertekenen; bij afwijking kan het nodig zijn een ambtsdrager te schorsen en af te zetten.

Dat laatste klinkt geruststellend. En ook wel streng: 'Zozo, zelfs schorsen... en afzetten?' Wannéer een ambtsdrager geschorst kan worden, blijft in de mist. En het betreft geen aanscherping, maar juist een verruiming. Deputaten vervangen de formulering 'wordt geschorst' uit de kerkorde – wanneer een ambtsdrager zich niet aan het bindingsformulier houdt – en verruimen die tot 'kán geschorst worden'. Daarbij

speelt dan mee wat de ernst van de afwijking is en hoe de betrokkene reageert. Schorsen mag immers geen automatisme zijn.

Maar dat was het toch al niet? Het gaat in de *Perspectieven* immers om een ambtsdrager over wie een kerkelijke vergadering oordeelt dat 'de confessionele betrouwbaarheid in geding is'. Dat gebeurt uiteraard na de nodige gesprekken met de betrokken ambtsdrager, zo wordt erbij gezegd. Maar dat was altijd al het geval. Geen automatisme dus. De verandering zit 'm daarin dat van zó'n ambtsdrager nu wordt aangegeven dat die geschorst kán worden. Bewust kozen deputaten daarbij voor 'kán' in plaats van 'zál'. De kerkelijke vergadering is ertoe bevoegd, maar niet meer verplicht krachtens kerkelijk recht. Schorsen is zo wel een mogelijkheid, maar hoeft geen werkelijkheid te worden. In strijd met de huidige kerkorde ontstaat er ruimte voor blijvende 'confessionele onbetrouwbaarheid' bij ambtsdragers. En voor gedoogde dwaling in de gemeente. Terecht schreef De Bruijne (ND, 16-10-2017): 'De NGK zijn sinds de scheuring in de jaren zestig niet wezenlijk veranderd, maar de GKV des te meer. Zij heb-

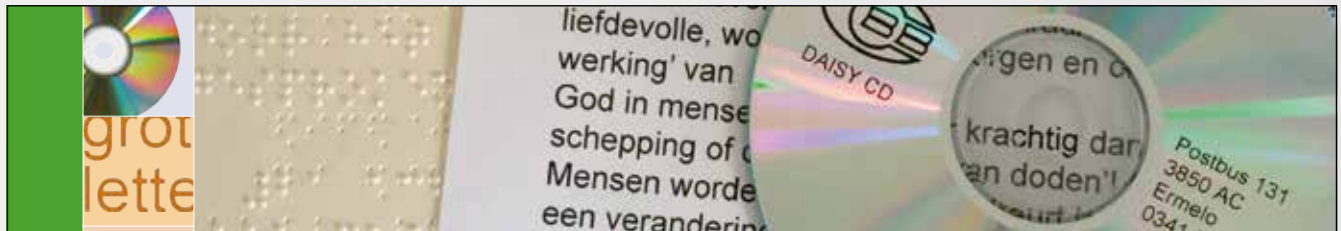
ben alsnog gekozen voor de opener en flexibeler stijl van gereformeerd zijn en omgang met de belijdenis en kerkelijke afspraken die de NGK altijd al typeerde. Misschien niet formeel, maar toch zeker in de praktijk van het kerk-zijn.'

Gekozen? Mijn punt is nu dat deze keus nooit open en eerlijk door de kerken besproken is. Volgens het geldend recht zou dat wel moeten.

Klemmende vraag

Blijkbaar kan kerkelijke eenheid met de NGK alleen worden bereikt door oerge-reformeerde principes los te laten en het afgesproken recht te veranderen. Deputaten brengen dat niet transparant in beeld. Hun voorlichting is op diverse punten verhullend.

Kerken, kerkenraden en kerkleden staan – niet voor het eerst in de geschiedenis – voor de klemmende vraag of zij confessioneel betrouwbare ambtsdragers willen. Of niet. De gemeente is van Christus. Zij heeft er wel recht op.

Uw vertrouwde christelijke bladen blijven lezen? Dat kan via de CBB!

Als uw zicht vermindert en het lezen steeds moeilijker gaat heeft de CBB de oplossing: lees uw favoriete en geliefde kranten en tijdschriften bij de CBB!

De CBB, de Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden, heeft een grote collectie christelijke lectuur in passende leesvormen. Kijk op www.cbb.nl, bel naar 0341-56 54 99 of mail naar info@cbb.nl en vraag onze gratis catalogus aan.

CBB, Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden
Postbus 131 • 3850 AC Ermelo • Tel. 0341-56 54 99 • www.cbb.nl • info@cbb.nl

Rechtvaardiging voor vrouwelijke predikanten

De synode Meppel van onze Nederlandse zusterkerken heeft ingestemd met de bevestiging van vrouwen in alle kerkelijke ambten. Al eerder hebben wij de argumenten voor het bevestigen van vrouwelijke ouderlingen overwogen en ze niet overtuigend bevonden.

Deze synode heeft ook verklaard dat er bijbelse gronden waren voor de bevestiging van vrouwen in het ambt van predikant. Vijf argumenten werden gegeven. We willen elk argument graag kort overwegen.

Profetessen

De eerste grond van de synode was: 'Reeds in het Oude Testament is sprake van profetessen (Ex. 15:20-21; Re. 4:4-7; 2 Kon. 22:14) of van profetisch optreden van vrouwen (1 Sam. 2:1-10). Ook in het NT, reeds voor de uitstorting van de Heilige Geest, lezen we over profetisch optreden van vrouwen. Te denken valt aan Maria en haar Magnificat (Luc. 1:46-55). Verder lezen we over de profetes Hanna, die zij aan zij met de profeet Simeon profeteerde ter gelegenheid van de voorstelling van Jezus in de tempel, en die de Heer ook dag en nacht in de tempel diende (Luc. 2:36-38).'

In een vorig artikel (*Nader Bekeken* oktober jl.) zagen we hoe Mirjam (Ex. 15:20-21) en Debora (Re. 4:4-7), die beiden als profetes optraden, uitzonderlijk waren, zowel wat betreft hun plaats in de geschiedenis van verlossing als de specifieke inhoud van hun profetisch ambt. Hun werk kan niet dienen als voorbeeld en grond voor vrouwelijke deelname in het ambt van ouderling, inclusief dat van lerende ouderling, de predikant, verkondiger van het evangelie. De verschijning van de profetes Chulda (2 Kon. 22:14) en het noemen van Jesaja's vrouw als profetes (Jes. 8:3) zijn ook zeldzame uitzonderingen te

midden van de vele andere plaatsen waar mannelijke profeten worden genoemd. In feite zijn er, behalve de net genoemde, geen andere voorbeelden van ware profetessen in het Oude Testament. De lofzang van Maria of het Magnificat heeft overeenkomsten met het oudtestamentische lied van Hanna (1 Sam. 2:1-10), maar geen van beiden wordt profetes genoemd. De profetische activiteit van de nieuwtestamentische Hanna, de profetes, bestond uit het 'dag en nacht God dienen met vasten en bidden' in de tempel. Toen Jezus werd voorgesteld, 'beleed zij eveneens de Heere, en zij sprak over Hem tot allen die de verlossing in Jeruzalem verwachtten' (Luc. 2:37-38, HSV).

Alle voorbeelden van profetessen onderstrepen het feit dat God ieder die Hij wil opwekken, ook kán opwekken tot speciale dienst. Maar zulke voorbeelden vormen geen model voor ons om te volgen, vooral omdat God elders in de Schrift duidelijke richtlijnen voor het ambt van lerende ouderling geeft (1 Tim. 3:1-7; Tit. 1:5-9). De eerste rechtvaardiging om de vrouw tot het ambt van predikant toe te laten is daarom niet overtuigend.

De volgende drie gronden handelen elk over het profeteren.

Profeteren in de nieuwtestamentische kerk

Het tweede argument dat de synode Meppel gebruikte om bevestiging van vrouwen in het ambt van predikant te rechtvaardigen, luidt als volgt: 'De vervulling van de Pinksterbelofte (Joël 3:1-2; Hand. 2:17-18) is dat zonen en dochters, ouderen en jongeren in de gave van de profetie delen. Het Nieuwe Testament tekent die werkelijkheid. De apostelen en de andere leerlingen, waaronder mogelijk de vrouwen

(Hand. 1:14) traden op de Pinksterdag, gezalfd door de Heilige Geest op als Jezus' getuigen (Hand. 1:8; 2:4-8). Ook op andere plaatsen is sprake van vrouwen die profeteren (Hand. 21:9; 1 Kor. 11:4-5).'

Toen Petrus verkondigde dat Joëls profetie bezig was vervuld te worden (Hand. 2:17-18), legde hij het indrukwekkende schouwspel uit dat alle gelovigen, jong en oud, mannelijk en vrouwelijk, spraken over 'de grote daden van God' (Hand. 2:11). Daarom is profeteren, zoals Petrus uitlegt, het vertellen van Gods grote daden. Je kunt zeggen dat door de van de Geest ontvangen bekwaamheid om de reddende daden van God aan anderen te vertellen, alle gelovigen bekwaam zijn gemaakt het evangelie van Jezus Christus te verspreiden. In deze zin hebben alle gelovigen het profetische ambt en de profetische roeping. Zoals we in de Heidelbergse Catechismus belijden, delen we in de zalving van Christus en als profeten 'belijden wij zijn naam' (zd. 12). De vervulling van Joëls profetie op de pinksterdag hield echter meer in dan dit algemene profetische ambt van alle gelovigen.

De context van Petrus' verwijzing naar Joëls profetie is dat de Heilige Geest neerdaalde op de gelovigen en zij 'begonnen op luide toon te spreken in vreemde talen, zoals hun door de Geest werd ingegeven' (Hand. 2:4). Het gevolg was dat mensen die kwamen kijken naar wat er gebeurde, de machtige werken van God ieder in hun eigen taal hoorden (Hand. 2:8,11). Als reactie op degenen die met dit spreken in andere talen de spot dreven, verklaarde Petrus dat Joëls profetie in vervulling ging. Zo was niet alleen de gave van profetie, maar ook het spreken in andere talen bij deze vervulling betrokken. In het licht van het bovenstaande kun je Joëls profetie niet gebruiken om de vrouw in het ambt te rechtvaardigen. De vervulling van deze profetie gaat hier niet over. Bovendien, als het gaat om het verspreiden van het evangelie

in een officieel ambt, heeft Christus zijn apostelen speciaal aangesproken om zijn getuigen te zijn (Hand. 1:8; Mar. 16:15; Luc. 24:48; vgl. Hand. 13:31,47; Kol. 1:23).

Het tweede argument noemt ook 'vrouwen die profeteren' (Hand. 21:9; 1 Kor. 11:4-5). Dit brengt ons bij de derde en vierde grond van de synode. De derde grond om vrouwen te roepen tot het ambt van predikant:

De profete Joël, Michelangelo

'De Schriftuurlijke duiding is dat "iemand die profeteert spreekt tot mensen, en wat hij zegt is opbouwend, troostend en bemoedigend" (1 Kor. 14:3). Deze wijze waarop geprofeteerd wordt kan voor mannen en voor vrouwen gelden.'

De vierde grond voor vrouwelijke predikanten: 'Het nieuwtestamentische profeteren is wat de inhoud betreft in de ge-

reformeerde traditie opgevat als uitleg van de heilige Schrift en door de Geest geleid toepassen op het heden, en wel in de prediking.'

Als we deze gronden nader bezien, is de kernvraag: wat wordt bedoeld met 'profeteren' in de schriftgedeelten waarnaar het synodebesluit verwijst? Om die vraag te beantwoorden zullen we onze aandacht met name op 1 Korintiërs vestigen, omdat hier het bewijs voor de derde grond vandaan komt. Profetie is een bijzondere gave van de

Geest (1 Kor. 14:1), die zowel aan mannen als aan vrouwen werd gegeven (1 Kor. 11:4-5; vgl. ook Hand. 21:9). Het gaat om het geven van openbaring die van God afkomstig is. Dit blijkt duidelijk uit het hechte verband tussen profetie en openbaring in 1 Korintiërs 14. De apostel instrueert: 'Laat van hen die profeteren er telkens twee of drie spreken; daarna moeten de anderen het beoordelen. Wanneer aan iemand die nog op zijn plaats zit iets geopenbaard wordt, moet degene die op dat moment spreekt verder zwijgen. U kunt ieder op uw beurt profeteren, zodat ieder van u kan worden onderwezen en bemoedigd. En wie profeteert heeft macht over zijn geest' (1 Kor. 14:29-32). Deze verzen zijn onderdeel van de instructie van de apostel Paulus voor een ordelijke eredienst. Opvallend is dat hij eerder dit gedeelte introduceerde met de woorden: 'Wanneer u samenkomt draagt iedereen wel iets bij: een lied, een onderwijzing, een openbaring, een uiting in klanktaal of de uitleg daarvan. Laat alles tot opbouw van de gemeente zijn' (1 Kor. 14:26). Door 'openbaring'

hierbij in te sluiten is het duidelijk dat hij op profetie duidt, zoals zijn daaropvolgende instructies dan ook laten zien (vss. 29-32).

Het openbaringskarakter van profetie wordt ook gezien doordat de apostel de gave van profetie nauw verbindt met het begrijpen van 'alle geheimen'. Hij schreef: 'En al had ik de gave om te profeteren en doorgrondde ik alle geheimen, al bezat ik alle kennis en had ik het geloof dat bergen kan verplaatsen – had ik de liefde niet, ik zou niets zijn' (1 Kor. 13:2). Een geheimenis (vert. 1951) is dat wat God moet openbaren. Het is verborgen voor menselijke wezens. De apostel Paulus zag zichzelf als beheerder van de geheimen/geheimenissen van God (1 Kor. 4:1), wat inhoudt dat God hem gebruikte om te openbaren wat anders verborgen zou zijn gebleven. Zoals toen hij de Korintiërs schreef: 'Ik zal u een geheim onthullen: wij zullen niet allemaal eerst sterven – toch zullen wij allemaal veranderd worden, in een ondeelbaar ogenblik, in een oog-

Niet alleen de gave van profetie

wenk, wanneer de bazuin het einde inluidt' (1 Kor. 15:51-52). Zo schreef hij ook aan de christenen in Rome: 'Er is, broeders en zusters, een goddelijk geheim dat ik u niet wil onthouden, omdat ik wil voorkomen dat u op uw eigen inzicht afgaat. Slechts een deel van Israël werd onbuigzaam, en dat alleen tot het moment dat alle heidenen zijn toegetreden' (Rom. 11:25).

Dr. Richard Gaffin, emeritus hoogleraar aan het Westminster Theologisch Seminarie, heeft – gedetailleerder dan hier mogelijk is – laten zien dat de openbaring die door de profeten in de nieuwtestamentische kerk werd gegeven, 'op één lijn stond met en in dezelfde geest was als de geïnspireerde openbaring die door Paulus en de andere apostelen was ontvangen en verkondigd'. Bovendien richtte openbaring die door profetie werd gegeven zich niet op 'individualistische, zuiver plaatselijke belangen, maar betreft, samen met de apostolische openbaring, de redding in Christus met haar rijke en veelvuldige implicaties voor het geloof en het leven van de kerk.'

lijke gave. Als we zien dat 'het fundament van de apostelen en profeten' gelegd is, 'met Jezus Christus zelf als de hoeksteen' (Ef. 2:20), dan is het duidelijk dat zulke bijzondere profetische gaven niet langer aan de kerk worden gegeven. Daaruit volgt dat de nieuwtestamentische gedeelten die over profetie gaan en in het besluit worden genoemd, niet toepasbaar zijn als gronden voor de bevestiging van vrouwen in de ambten in de kerk van vandaag.²

Is de Schrift duidelijk?

Het slotargument: 'Hoewel er veel onzekerheid is rond de precieze uitleg van het apostolisch voorschrift inzake zwijgen, laat vergelijking van 1 Kor. 14:34 met 1 Kor. 11:5 en 14:26 zien dat dit voorschrift in ieder geval niet opgevat kan worden als een absoluut verbod tot (s)preken in de eredienst.'

Dit laatste argument gaat uit van het feit dat de Schrift niet duidelijk is, omdat 'er veel onzekerheid is rond

openbaringsgaven en talen/tongen gaf, zowel aan mannen als aan vrouwen (1 Kor. 14:4-5). Waar nu de canon van de Schrift is afgerond, bestaat er geen

reden te veronderstellen dat God doorgaat met het geven van nieuwe gezaghebbende openbaring door de gave van profetie. Maar in de

apostolische kerk werden openbaringen ontvangen, al moest men wel in staat zijn te onderscheiden tussen ware en valse profetie of openbaring (1 Kor. 14:29). In die context gelastte Paulus dat vrouwen moesten zwijgen: want het beoordelen van profetie kon inhouden het uitoefenen van gezag over een mannelijke profeet, en dat was niet gepast voor vrouwen, want 'zij moeten ondergeschikt blijven' (1 Kor. 14:34). Het feit dat vrouwen vooral moesten zwijgen binnen die bijzondere context, was zo belangrijk, dat dit bevel zelfs driemaal werd herhaald (1 Kor. 14:34-35).

Een basisprincipe dat onder de eis voor vrouwen om te zwijgen ligt, is dat zij onderdanig moeten zijn in overeenstemming met de scheppingsorde, zoals ook de Wet leert, dat wil zeggen de vijf Boeken van Mozes, en met name Genesis, hoofdstuk 2 (1 Kor. 14:34; vgl. 11:8-9). Op dezelfde wijze zegt Gods Woord op een andere plaats: 'Een vrouw dient zich gehoorzaam en bescheiden te laten onderwijzen; ik sta haar dus niet toe dat ze zelf onderwijst of gezag over mannen heeft; ze moet bescheiden zijn. Want Adam werd als eerste geschapen, pas daarna Eva' (1 Tim. 2:11-13). Met andere woorden: het past vrouwen in hun rol tegenover mannen niet om publiek in de kerk te spreken. Deze ongepastheid wordt niet tot de apostolische kerk beperkt, omdat de reden voor de onderdanigheid van vrouwen op de scheppingsorde van mannelijk en vrouwelijk is gebaseerd.³

In het licht van bovenstaande is het slotargument van de synode Meppel niet overtuigend en doet onrecht aan de helderheid van de Schrift, vooral in het licht van de bijbelse vereisten voor het leer- en predikambt, zoals klip-en-klaar elders in de Schrift duidelijk wordt gemaakt (1 Tim. 3:1-7; Tit. 1:5-9)

**Bevel zelfs
driemaal herhaald**

Het is dan ook niet moeilijk te begrijpen dat 'iemand die profeteert spreekt tot mensen, en wat hij zegt is opbouwend, troostend en bemoedigend' (1 Kor. 14:3).

Maar wel moet erkend worden dat zo'n bijzondere profetische openbaringsgave onderdeel van de grondlegging van de kerk was en daarom een tijde-

de precieze uitleg van het apostolisch voorschrift inzake "zwijgen". Maar is dit wel waar? De apostel schreef: 'Wanneer u samenkomt draagt iedereen wel iets bij: een lied, een onderwijzing, een openbaring, een uiting in klanktaal of de uitleg daarvan' (1 Kor. 14:26). Deze woorden weerspiegelen de situatie in de tijd van de apostel, toen God bijzondere

en het gebod dat een vrouw in de kerk niet mag onderwijzen (1 Tim. 2:12). Indien een bepaald gedeelte van de Schrift niet volledig helder voor ons is, moet het in het licht van de duidelijker gedeelten worden uitgelegd.

Conclusie

Het is heel moeilijk om niet het gevoel te krijgen dat de egalitaire cultuur van onze tijd een enorme invloed op de redenering van de synode Meppel heeft gehad, vooral als we overwegen dat de Schrift het ambt om te leren en te prediken duidelijk voor daarvoor gekwalificeerde mannen heeft gereserveerd. In dit verband is het interessant op te merken dat zelfs een seculiere Joodse historicus niet onder de indruk is van de zogenaamde bijbelse argumenten die – typerend genoeg – uit de kast worden gehaald om vrouwen tot het kerkelijk ambt toe te laten. De Bijbel is gewoon te duidelijk over de eis tot bevestiging van mannen in het kerkelijk ambt. Hier volgt wat Yuval Noah Harari in zijn boek *Homo Deus* (De mens is God) had te zeggen over de aanvaarding van homohuwelijk en vrouwelijke ambtsdragers: 'Waar kwam

deze aanvaarding vandaan? Niet van het lezen van de Bijbel.'

Vervolgens legt hij uit dat het van culturele krachten als Michel Foucaults *The History of Sexuality* of Donna Haraway's *A Cyborg Manifesto* afkomstig is. Maar echte gelovigen kunnen niet toegeven dat zij hun ethiek op deze mensen baseren: 'Dus gaan zij terug naar de Bijbel (...) en doen een grondig onderzoek (...) totdat zij vinden wat ze nodig hebben: één of andere leerspreuk, pabel of regel die, als deze maar creatief genoeg wordt geïnterpreteerd, betekent dat God het homohuwelijk ze-

Zogenaamde bijbelse argumenten

gent en dat vrouwen in het ambt van priesters kunnen worden bevestigd. Dan doen zij alsof het idee uit de Bijbel komt, terwijl het in feite van Foucault afkomstig is. De Bijbel wordt als een bron van gezag achter de hand gehouden, zelfs al is de Bijbel niet langer een ware bron van inspiratie.⁴

Moet er nog meer worden gezegd?

Dr. Cornelis Van Dam is emeritus hoogleraar Oude Testament aan het Canadian Reformed Theological Seminary in Hamilton, Ontario, Canada. Dit artikel is eerder verschenen in Clarion (8 sept. 2017) en is een vervolg op een

in Clarion (28 juli 2017) gepubliceerd artikel over het besluit van de synode Meppel 2017 om de vrouw tot het ambt van ouderling toe te laten. Het artikel verscheen in vertaling ook op <http://www.eeninwaarheid.info> (7 okt. jl). De Nederlandse vertaling is van Riet Sollie-Sleijster.

Noten:

- 1 Richard B. Gaffin Jr., *Perspectives on Pentecost. Studies in New Testament Teaching on the Gifts of the Holy Spirit* (Phillipsburg, NJ: Presbyterian and Reformed, 1979), p. 62.
- 2 Over het fundamentele karakter en de afsluiting van de gave van profetie, zie Gaffin, *Perspectives on Pentecost*, p. 93-102.
- 3 Voor een meer gedetailleerde bijbelse bespreking dan hier mogelijk is, zie bijv. George W. Knight III: *The New Testament Teaching on the Role Relationship of Men and Women* (Grand Rapids: Baker, 1977), p. 29-32, 36-40.
- 4 Yuval Noah Harari, *Homo Deus. A Brief History of Tomorrow* (Toronto: Signal, 2015), p. 275-76, met dank aan ds. D. de Jong, die mij op dit gedeelte attent maakte (in mijn exemplaar p. 321-322 – Harvill Secker 2016 – Penguin Random House UK – vert.).

114

Trouwe liefde

Over seksualiteit en relaties

Ds. Jan Blok

Binnenkort verschijnt: cahier 114

Trouwe liefde

Over seksualiteit en relaties

Seksualiteit is een prachtig geschenk van God. In dit boekje voor jongeren, jongvolwassenen en ouderen geeft ds. Jan Blok een aantal bijbelse overwegingen. Hij is van mening dat ook wat dit onderwerp betreft de Bijbel nog altijd richtinggevend is.

Bestel nu via www.woordenwereld.nl/klantenservice

Prijs bij abonnement € 9,50.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel voor € 11,95

Wie is mijn vader?

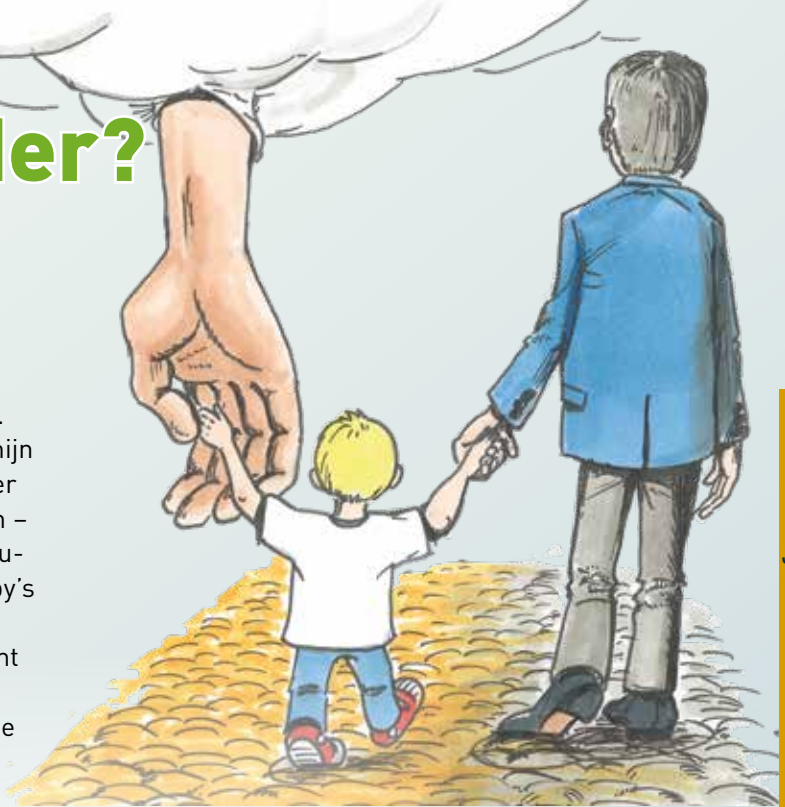
Ik ben een echte vader, leer ik mijn catechisanten. Ooit ben ik daarop onderzocht. In Brazilië, waar mijn Marja en ik onze beide zoons ontvingen. De rechter daar had twee zittingen – met urenlange verhoren – nodig om zich ervan te overtuigen dat we goede ouders zijn. Dolgelukkig namen we de jongens – baby's nog – op de armen.

Als ooit een donkergetinte man aan mijn deur komt – zo ging mijn catechisatieles verder – en hij zou vragen naar zijn kinderen, dan zou ik met jeukende handen in m'n zakken zeggen: Wie is hier de vader?!! De catechisanten zijn even stil, maar ze zijn het niet onmiddellijk met mij eens: mag de verloren vader niet de toch door hem verwekte kinderen zien?

Ik zag de gezichten van deze catechisanten voor me toen ik kortgeleden weer terug in Brazilië was. We deden een rootsreis. Spannend! Een jaar geleden kwam het plan op, en er kwam tegelijk een zoektocht op gang naar de biologische familie. Vlak voor de geboorte van onze zoons was de vader ervandoor gegaan, de zwangere moeder achterlatend met haar drie hulpbehoevende kinderen, en wat moest ze nu ook nog met de tweeling? Ze heeft ze afgestaan en wij mochten ze adopteren.

Na korte tijd was de vader gevonden. Tegen onze contactpersoon ter plaatse zei hij dat hij altijd aan de tweeling had gedacht en dat hij ze graag terug wilde zien. De moeder kwam pas een week voor ons vertrek in beeld. Ook zij zei dat ze haar afgestane kinderen geen dag was vergeten: En ik kan ze nu niet meer op de armen nemen, maar ik zal ze samen aan mijn hart drukken.

De morgendienst op 15 oktober jl. in de Igreja Reformada te São José da Coroa Grande – de geboorteplaats van de jongens – stond bol van de spanning. Wij wilden daar graag kerken, de kinderopvang van destijds was verbonden aan deze kerk. We hoopten er oude bekenden te zien en vroegere verzorgsters van de jongens. Ook de vader had aangekondigd om de dienst te bezoeken. En halverwege de dienst kwam hij ook heus de kerk binnen en hij ging naast een van de jongens zitten. Ik voelde de spanning. Na de dienst was er onmiddellijk algehele opwindning. Vele kerkgangers wilden ons wel zien en stevig omhelzen. De vader stond wat afzijdig, tot onze jongens het initiatief namen om hem te begroeten. Er werd geen woord gewisseld. De man stond weer

alleen te zijn en na enige tijd vertrok hij. Ik ging hem achterna, en buiten probeerde ik wat aardigs te wisselen, ik zocht zijn ogen en ik betreurde mijn houding in de catechisatieles.

De volgende dag gingen we naar de moeder. Dat werd een heel hartelijke ontmoeting, met ook haar andere kinderen. Twee dagen zijn we gastvrij ontvangen, en over en weer deden we ons best om met elkaar te contacten en elkaar te begrijpen. Er kwamen verhalen los. Moeder vertelde dat ze voor de vader was gevlucht, hij had zich bepaald niet als een attente echtgenoot en zorgzame vader doen kennen. Een van de andere zoons was ooit bij vader in huis geplaatst geweest, maar werd door hem verstoet en kwam in bittere armoede terecht...

Wie toch is de vader? Het bloed spreekt en het verstomt dus niet. En zo hartelijk als de ontvangst was, zo verdrietig was het afscheid. Moeder – die ooit geen kans zag om moeder te zijn – had haar kinderen teruggezien, broers namen elkaar goed op en sloegen elkaar op de schouder, en lief zusje weigerde zich snikkend los te maken uit de hete omhelzing van haar verloren broers.

Ik ga het in de aanloop naar kerst m'n catechisanten opnieuw leren: God, die ons gemaakt heeft, is niet vanzelfsprekend onze Vader. O, Hij kan ons claimen: Ik ben je Schepper, jij behoort Mij toe. Maar het heeft Hem behaagd om ons op voorspraak van zijn enige natuurlijke Zoon als zijn lieve kinderen te adopteren. Twijfel dáárom nooit aan zijn goedheid en hoor de nooit stille stem van zijn vaderhart als Hij je drukt aan zijn borst.

Worden als een peuter

Woordwaarde
Egbert Brink

‘... ik ben stil geworden, ik heb mijn ziel tot rust gebracht. Als een kind op de arm van zijn moeder, als een kind is mijn ziel in mij.’ (Psalm 131:2)

Heb ik geen rust gevonden... gelijk het pas gespeende kind zich stil bij zijne moeder vindt?

Zoals het pas gespeende kind, troost in zijn moeders armen vindt?

Deze vragen klinken door in twee berijmde versies van Psalm 131.

Het roept het beeld op van een baby die net gevoed is en zich vervolgens tegen zijn of haar moeder aanvlijt. Het is alleen maar zeer de vraag of de dichter zo'n zuigeling op het oog heeft!

Peuter

Het woord dat de dichter gebruikt (*gamul*), heeft namelijk niet betrekking

op een zuigeling maar op een peuter. Een gespeend kind, daarmee wordt een kind bedoeld dat juist van de borst af is. De dichter maakt hier geen vergelijking met een baby aan de borst van een moeder. Hij heeft een klein kind op het oog, zoals dreumes Samuel die door Hanna bij Eli wordt gebracht (1 Sam. 1:23). Hanna had haar zoon opgevoed totdat ze hem de borst ontwend had (*gamal*). Of zoals de peuter (*gamul*) die zijn hand uitsteekt in het nest van een gifslang (Jes. 11:8; zie ook Jes. 28:9 en Hos. 1:8).

Wanneer het om een peuter gaat, roept de dichter een ander beeld op om zijn leefwereld weer te geven. Zoals een kind vaak geconfronteerd wordt met wat te hoog en te groot is en daadwerkelijk begrensd wordt, zo vergaat dat David evenzeer. Zoals een kind bij het ontdekken van zijn wereld tegen van alles en nog wat aanloopt en vaak voor

onbegrepen raadsels staat, zo vergaat het David blijkbaar ook. Het sprekende beeld van een peuter geeft een heel ander zicht op de wereld die deze psalm oproept. Zijn levensvragen komen overeen met die van een peuter die honderduit vraagt en verklaringen zoekt.

Voeten in aarde

De dichter kon maar geen rust vinden. Er is een heel proces aan voorafgegaan voordat hij die rust vond, en hij niet meer zo hoog wilde grijpen of het grote wilde omvatten (Ps. 131:2). Hij is erachter gekomen dat er veel gebeurtenissen in dit leven zijn waar je gewoon niet bij kunt. Letterlijk en figuurlijk onbegrijpelijk. En het is te raadselachtig om daar zomaar in te berusten.

David erkent dat hij zichzelf tot die rust heeft moeten brengen. *Ik heb mijn ziel (mezelf) gekalmeerd en ik ben stil ge-*

worden. Dat is bepaald geen passieve houding van doffe berusting. Maar een actieve houding van rust zoeken.

In de Statenvertaling komt dit nog een beetje tot uitdrukking:

ik heb mijn ziel gezet. David moest zichzelf als het ware ertoe zetten. Hij gebruikt een woord uit de akkerbouw voor het bewerken van de grond voordat het zaad gezaaid kan worden. Egaliseren van de grond had veel voeten in de aarde. Wat te hoog was, moest hij weghalen. Alles wat eruit stak, weg-snoeien. Het heeft David moeite gekost om zichzelf zover te krijgen. Dat is hem bepaald niet makkelijk afgegaan, voordat zijn ziel werd als een akker die wacht op zaad. Om uiteindelijk vruchtbare bodem te worden...

Stilte na de storm

Dat het veel van hem heeft gevergd, blijkt ook uit de tweede uitdrukking: *ik heb mijn ziel tot stilte gebracht, ik ben stil geworden.* Dat woord wordt gebruikt voor *de stilte na de storm!* Het heeft dus wel degelijk gestormd diep vanbinnen. Over innerlijke onrust gesproken. En wie weet hoe lang die storm wel niet heeft gewoed. Dat hangt van de impact van de gebeurtenissen af. Het hangt ook van je temperament af. Maar op het moment dat David heeft gedicht, is de storm bedaard en de rust weergekeerd. Hij weet heel goed dat de onrust zomaar kan terugkeren.

Heeft David dit allemaal zelf gedaan? Is het zijn eigen prestatie? Dat zeker niet, maar door de houding aan te

nemen van een peuter heeft hij rust gevonden. Hij is tot overgave gekomen.

Zoals een peuter van alles meemaakt in de grote wereld, struikelt, overal tegen oploopt.

Onmachtig kan roepen dat het niet lukt. Zichzelf niet redt. Tal van vragen heeft. Er niet bij kan. Angst en onrust opspelen bij het enge beest, de bliksem, de storm en nog zoveel meer. En vervolgens: 'MAMA' roept!

Rust van de moeder

De moeder trekt het kind naar zich toe en neemt het op schoot. Moeder brengt rust in alle onrust. De peuter ligt naast de moeder en leunt tegen haar aan. Zo mag mijn ziel zijn bij God, Hij is als een moeder die haar kind bij zich neemt en tot rust brengt. Wetend van de liefde, troost en wijsheid van moeder, geeft het kind zich over, al begrijpt het lang niet alles. Dat hoeft ook niet. Als mama er maar is. Deze stilte voor God is sprekender dan veel woorden en reikt verder dan het hoogste lied.

Dat is heel iets anders dan: ik moet er zelf eerst uit zijn, voordat ik naar God toega. Ik moet eerst tot rust komen, voordat God mij ziet komen. Maar het geeft aan: alle vragen, moeiten en onbegrip bij God uiten en laten liggen. Daarmee worden zeker niet alle vragen beantwoord. Daarmee worden niet pasklare oplossingen in je schoot geworpen. God regeert met vaste hand. Hij kan verschrikken met zijn goddelijk ingrijpen. Hij laat afschuwelijke dingen toe, met zijn linkerhand. Maar Hij

koestert ook met milde hand. Hij troost en vangt weer op. Hij stelt gerust als een moeder haar kind. Vanuit de rust en stilte waarmee je mag verblijven in de schoot van God, valt alles van een mens af. *Geborgen bij God gaat samen met het verborgene aan Hem overlaten.* Rust en overgave, als een kind is mijn ziel in mij.

Voorbeeldig

De zoon van David, de Zoon van God, brengt beide lijnen uit de psalm samen. Bescheiden spreekt Hij uit: Vader, Ik dank U dat U dit aan wijzen en verstandigen verborgen hebt gehouden, maar aan kleine *kinderen* (eenvoudigen) hebt onthuld. En vervolgens komt de roep tot overgave: kom *allen* naar mij, jullie die vermoeid zijn en onder lasten gebukt gaan, dan zal ik jullie rust geven (zie Mat. 11:25-29). Niemand is zo rustgevend als Hij. De uitnodiging is zo ruim en breed als mogelijk: kom *allemaal*. Wie op die uitnodiging wil ingaan, moet zichzelf een houding aanmeten. Dat is heel eenvoudig: worden als een kind. En het complexe aan Hem overlaten. Rust in onrust.

Rust in onrust

Nader Bekeken – speciale abonnementen

Neem een proefabonnement op *Nader Bekeken*!

U ontvangt het blad dan drie maanden voor maar € 7,50.

Wilt u iemand een waardevol cadeau aanbieden?

Denk dan eens aan een geschenkabonnement op *Nader Bekeken*.

Het kost u slechts € 18,- en hij/zij ontvangt het blad dan een jaar lang!

Kijk op www.woordenwereld.nl/klantenservice.

Kerkelijke contacten

Over contacten met andere kerken in binnen- en buitenland kende de KO-1978 slechts één artikel: 'Over de relatie met kerken in het buitenland beslist de generale synode. Met kerken van gereformeerde belijdenis in het buitenland zal, zoveel mogelijk, kerkelijke gemeenschap geoefend worden. Op ondergeschikte punten van kerkorde en kerkelijke praktijk zullen buitenlandse kerken niet veroordeeld worden.' Toen ds. H. Bouma voor zijn 'klapper' met regelingen en uitvoeringsbepalingen bij deze kerkorde zocht waar hij het materiaal inzake de binnenlandse kerkelijke eenheid kon onderbrengen, vond hij daar niet echt een passende plaats voor en nam hij het in art. 1.

In 1946 spraken onze kerken uit contact te willen zoeken met kerken op dezelfde confessionele grondslag, maar zich daarbij voorlopig te beperken tot contacten met de Christelijke Gereformeerde Kerken. Lange tijd vlotte dat niet erg. Het verzandde na een aantal jaren in formele, schriftelijke contacten. Totdat de synode van 1987 besloot tot kerkelijke gesprekken. Het leidde tot wederzijdse landelijke erkenning en veel plaatselijke contacten.

De blik naar andere kerken van gereformeerd belijden, die er dus al in 1946 was, kreeg een impuls door de instelling van een deputaatschap kerkelijke eenheid in 1990. Daarbij ging het aanvankelijk uitsluitend om contacten met het oog op kerkelijke eenheid.

Inmiddels is een situatie gegroeid waarin er veel meer contacten ontstaan zijn, en lang niet altijd met als doel kerkelijke eenheid. De kerken participeren tegenwoordig in contactraden en overlegorganen, in gezamenlijke contacten met overheden, in netwerken, in plaatselijke organisaties, manifestaties en activiteiten, vaak met heel uiteenlopende doelstellingen. Al die contacten zijn niet meer met één schakeltje (leidt het tot kerkelijke eenheid, ja of nee) te knippen. Er zit heel wat tussen 'alles' en 'niets'.

Ook in de contacten met buitenlandse kerken is een grote verscheidenheid gegroeid. Er is buitenland dichtbij en soms ook heel ver weg. Contacten kunnen de vorm hebben van conferenties, van platforms, van digitaal verkeer, van openstelling van kansels en avondmaal, van bijwoning van elkaars synodes, alles afhankelijk van de mogelijkheden en de mate van verwantschap. We krijgen daarbij te maken met een veelheid aan culturen en tradities. En ook op dit gebied zijn er niet alleen formeel kerkelijke vormen, maar ook organisaties, netwerken, contacten van meer of mindere dichtheid.

Een kerkorde is niet de plaats voor een dogmatische of bijbels-theologische uiteenzetting over kerk en kerkelijke contacten. Er moet wel richting gewezen worden in een niet te negeren werkelijkheid. De KO-2014 doet dat als volgt:

E69, andere kerken in Nederland

- E69.1 De kerken werken in relaties met andere kerkgemeenschappen aan kerkelijke eenheid die in Gods Woord en de gereformeerde belijdenis is verankerd.
- E69.2 De kerkenraden dragen bij contact en samenwerking met andere kerken zorg voor goede communicatie met de gemeente en met de classis. Bij gewichtige beslissingen is de instemming van de gemeente en de goedkeuring van de classis nodig, een en ander volgens de generale regeling.
- E69.3 Wanneer een samenwerkingsgemeente tot stand komt, bepalen de kerkenraden gezamenlijk welk kerkelijk recht van toepassing zal zijn.
- E69.4 In contacten met kerken en groepen waarmee nog geen overeenstemming in geloven en belijden bestaat, komen de kerken op voor de gezonde bijbelse leer.
- E69.5 De kerken tonen betrokkenheid bij gemeenschappen van christenen die zich van buiten Nederland hier hebben gevestigd.

E70, kerken buiten Nederland

- E70.1 De kerken onderhouden naar vermogen oecumenische betrekkingen met kerken van gereformeerde belijdenis in het buitenland, gericht op geestelijke ontmoeting, bemoediging en hulp. Zij respecteren daarbij de eigen historie en context van elke kerk.
- E70.2 Met kerken waarmee bijzondere banden bestaan, kan door de generale synode een zusterkerkrelatie worden aangegaan, die wederzijdse aanvaarding van elkaars leden en predikanten inhoudt.
- E70.3 De kerken kunnen participeren in internationale kerkelijke verbanden, organisaties en instellingen.

Vrouwenbijbel

‘Fijn dat je de Vrouwenbijbel in handen hebt! Met deze uitgave hopen we de Bijbel dichtbij te brengen in het leven van vrouwen, zodat je Gods woord kunt toepassen in je eigen leven en je geloof en vertrouwen mag groeien.’

Zo begint het Woord vooraf van de Vrouwenbijbel. Toch, waarom nu een bijbeluitgave speciaal voor vrouwen? Zijn zij een nieuwe en wellicht commerciële doelgroep? De Jongerenbijbel heeft inmiddels zijn sporen wel verdiend, en onlangs is ook de Mannenbijbel verschenen. Nogmaals het Woord vooraf: ‘De Vrouwenbijbel is bedoeld als hulpmiddel bij het bijbellezen. Vrouwen zijn over het algemeen relationeel ingesteld. Daarom is in de toegevoegde tekst veel aandacht voor de relatie tot God en de relaties tussen mensen.’

De extra's

De Vrouwenbijbel is allereerst de complete Bijbel in de Herziene Statenvertaling. En dat is een mooie vertaling, waarvan sommigen onder ons het nog steeds betreuen dat niet die gekozen is voor gebruik in de eredienst in plaats van de inmiddels toch wel ingeburgerde NBV.

De Vrouwenbijbel is een fraaie uitgave met een duidelijke (blauwgrijze) letter. De stukjes met extra informatie hebben een roze-grijze en lichtgrijsblauwe achtergrond. Dat zijn dan vooral biografieën over een aantal bijbelse vrouwen, meditaties met een toepassing naar ons eigen leven, en verder nog veel meer kortere stukjes in kader, de zogenaamde ‘strooiers’, met vaak een linkje naar ons (vrouwen) en onze tijd.

Die biografietjes staan meestal wel op een logische plaats, namelijk bij het hoofdstuk waarin de vrouw genoemd wordt. Sommige staan – daar is over nagedacht! – op een bij nader inzien ook voor de hand liggende plaats, zoals: Eva bij 1 Timotheüs 2, Sara bij Hebrëen 11; Hagar bij Galaten 4, Rachel bij Jeremia 31, Tamar bij Mattheüs 1. De bijbelboeken zijn voorzien van een

paginalange inleiding die volgens een vast stramien is opgesteld. Naast naam en inhoud, auteur, datering en indeling wordt in het kort genoemd wat de kern is van het betreffende boek, hoe de relatie tot God en hoe de relatie tot mensen erin naar voren komt, wat de positie van vrouwen erin is en de vrouwen die er (al dan niet met naam) genoemd worden.

Volgend op die inleidingen zijn er themapagina's waar thema's uit dat bijbelboek korte aandacht krijgen en vaak zijn die gericht op de vrouw. Dat thema is meteen bij Genesis al ‘Een evenwichtige rol voor de vrouw’, de rol die na de zondeval gebleven was. Achterin staan de overzichten van deze extra pagina's, van de kortere meditaties en van de biografietjes. Ook is achterin een lijst opgenomen met namen van vrouwen in de Bijbel, met vindplaatsen en zo mogelijk ook met de betekenis van de naam. Vervolgens is er een lijst met ‘naamloze vrouwen’, ook met vindplaatsen. Er zijn kaartjes én enkele leesroosters, onder andere bij de lofzangen van Hanna en Maria, en ook bij de apostolische geloofsbelijdenis. Aan dit alles heeft naast een kernredactie een lange lijst vrouwen meegewerkt, die in totaal tweeënhalve pagina in beslag neemt.

Bijbelschrijvers

Het is bekend dat over de bijbelschrijvers in de godsdienstwetenschap vaak heel verschillend gedacht wordt. De Vrouwenbijbel gaat hier heel voorzichtig en ook wijs mee om. Enkele

voorbeelden. Bij Genesis wordt als auteur Mozes genoemd, er wordt voor de eerste elf hoofdstukken gelukkig geen – schriftkritische – verwijzing gegeven naar een veel latere auteur, namelijk uit de tijd van na de ballingschap. Bij Prediker staat dat er geen auteursnaam genoemd wordt, dat hiervoor vaak wel gedacht wordt aan koning Salomo, maar dat er ook stemmen opgaan voor een latere auteur. Bij Hooglied: ‘Traditioneel wordt het Hooglied aan koning Salomo toegeschreven. (...) Het zou echter ook kunnen dat het boek alleen aan hem is opgedragen.’ Bij Jesaja wordt vermeld – weliswaar niet bij ‘Auteur’, maar bij ‘Datering’ – dat ‘er bijbelwetenschappers zijn die aannemen dat het tweede en het derde deel veel later door anonieme profeten geschreven zijn. Getuigen uit de oudheid verklaren echter zonder uitzondering dat er sprake is van één auteur.’ Bij alle brieven van Paulus wordt de apostel ook als de auteur genoemd, met dien verstande dat de brief aan de Romeinen was gedicteerd aan en opgeschreven door Tertius (wat blijkt uit Rom. 16:22); maar de brief aan Efeze zou hoogstwaarschijnlijk van Paulus

Gelezen
Marja Zwijkstra-de Weger

zijn, of geschreven door bijvoorbeeld een leerling, als bewerking van de brief aan de Kolossenzen. Leuk weetje voor de vrouwelijke lezers van deze bijbel is dat bij de brieven van Petrus specifiek genoemd wordt dat zijn vrouw weleens met hem meeging (zie 1 Kor. 9:5), 'we zouden hen het eerste zendingsechtpaar kunnen noemen'. Opvallend vind ik wel dat bij Openbaring gezegd wordt dat sommigen menen dat het boek door de apostel Johannes geschreven is, maar dat anderen denken aan een verder onbekende vroegchristelijke profeet die ook Johannes heette.

Opmerkingen

Nog wat willekeurige dingen die me bij mijn pogingen tot kritisch lezen opvielen, die ik soms als bemoediging beschouw, maar waar ik anderzijds niet zo veel mee kan: staan ze daarvoor in de Bijbel, is de betekenis niet veel breder? Voorbeelden van beide: bij Lukas staat op de themapagina 'dat vrouwen de eerste getuigen zijn van Christus' opstanding, is heel bijzonder. Hiermee wordt de opvatting doorbroken dat getuigenissen van vrouwen weinig zeggingskracht hebben. God kan jouw ge-

tuigenis dus ook gebruiken in Zijn plan. Wees niet bang voor je invloed, maar laat je inspireren door deze vrouwen.' Op de volgende pagina over Elizabet, bij wie het in de vijf maanden waarin ze zich terugtrok stil in huis geweest zal zijn met ook nog eens een zwijgende Zacharias, wordt ons aangeraden: 'In die stilte kan de Heilige Geest werken en Elizabet vervullen. Zo gaat dat als wij onze mond houden en de Heere de ruimte geven.' Bij Lukas 3 over de oproep van Johannes de Doper tot inkeer/bekering alleen de wat zwakke conclusie dat niet ons eigen belang, maar dat van de ander moet vooropstaan. Iets dergelijks bij Romeinen 5, over God die in zijn liefde zijn Zoon liet sterven voor ons die zijn vijanden waren: 'Laat dat jou aansporen je hart te openen voor iemand die je onsympathiek vindt – of meer dan dat.' De zogenaamde zwijgt teksten: bij 1 Korinthe 14 de vraag of dit een tijdelijke maatregel was of nu nog geldt, en: 'hoe ga jij hiermee om?'; bij 1 Timotheüs 2 worden enkele interpretaties en argumenten genoemd. Wat bij Efeze 5:33 en 22, 25 wordt opgemerkt over ontzag en onderdanigheid, is zonder meer waardevol. Evenals 'het geheim van gelukkig zijn' bij Spreuken

31: in de daar beschreven vrouw vinden we de vrucht van de Geest (Gal. 5:22), haar kracht is haar geloof in de Heere. Laten ook wij met onze onzekerheid, falen en angsten 'naar de Heere Jezus gaan, Hij zal je helpen. Door Zijn kracht kun je leven en een licht zijn voor iedereen die je ontmoet! Zo zegen je een ander en word je zelf ook gelukkig!' Tot slot nog een opmerking over de vormgeving: de tekst op de speciale themapagina's is afgedrukt met witte letters op een grijsblauwe achtergrond. Dat is niet zo prettig leesbaar. Onder andere hieruit leid ik af dat deze uitgave in de eerste plaats bedoeld moet zijn voor de jongere vrouw.

De Vrouwenbijbel, niet per se nodig, maar wel een fraaie uitgave, mooi om cadeau te geven of te krijgen.

N.a.v.: *Vrouwenbijbel*, Royal Jongbloed, Heerenveen, 2016, ISBN 978-90-6539-401-9, 2097 pag., prijs € 59,95

113

STICHTING WOORD & WERELD

Op reis met Dietrich Bonhoeffer

Martin H. de Boer V.D.M.

Nog steeds valt in kranten en tijdschriften de naam Dietrich Bonhoeffer (1906-1945). Onlangs verscheen er zelfs een glossy over hem met als ondertitel: 'Spion, predikant, held'. Hoe kan het toch dat hij bekend is gebleven? Wat boeit bij hem? Waarom worden nog steeds 'Bonhoefferreizen' georganiseerd? Zelfs jongerenreizen op touw gezet?

In dit cahier gaan we op zoek naar antwoorden. De reis brengt ons op bijzondere en schokkende plekken, zoals concentratiekamp Buchenwald en een chique villa aan de Wannsee in Berlijn. In de verte zien we vanuit Kloster Ettal Duitslands hoogste Alpentoppen.

Steeds worden we gedwongen na te denken over wat deze christen ons heeft willen zeggen. Al reizend kunnen we begrijpen waarom tot vandaag toe mensen geboeid zijn door zijn leven en werken. We gaan ontdekken hoe hij ook ons kan inspireren om midden in de wereld christen te zijn.

Kom: ga mee op reis. Zeker weten dat deze tocht onvergetelijk zal zijn en blijven.

M.H. de Boer te Tolbert is emeritus predikant van de Gereformeerde Kerk Hoogkerk.

Prijs bij abonnement € 9,50. Ook verkrijgbaar bij de boekhandel voor € 11,95

Bestel via www.woordenwereld.nl/klantenservice (ook voor een abonnement)

Nieuw!

Annunciatie

*In een soort dinsdagmorgenstraat staat ook een huis
dat je gemakkelijk niet ziet. Het huis heeft een deur en een raam
en binnen is het stil: een stofdoek maakt niet veel geluid.*

*Daar in dat huis kantelt luidruchtig de engel naar binnen
dat het haar hoofd duizelt en suizelend hoort zij
terwijl het huisje als een fleurige sok binnenstebuiten wordt getrokken en zij
door het luchtruim van duizenden schuimende, uitbruisende lichtjaren tuimelt
dat gebeurt, gebeuren gaat wat niet bestaat, dat zij, dus haar, dat God –
Het is echt waar!*

*Dus schrijf dit maar gauw op, want anders is er straks geen hond, die het gelooft.
Voor zoveel licht en wind en water uit de hemel
zijn dit huisje en dit meisje toch te klein.*

*– Iemand vouwt alles weer terug. Er is
een stille dinsdagmorgenstraat,
een huis, een meisje op een krukje dat
verwezen zit te staren naar een raam.
Had zij nu zelf nog iets gezegd, gevraagd, gedaan?*

Len Borgdorff

Uit: *Schriftgedichten*

Royal Jongbloed, Heerenveen, 2013

Bij Lucas 1:26-38

De dichter actualiseert de Annunciatie, alsof het gisteren gebeurde.
Schitterend beschrijft het vers de ontzagwekkende verschijning van Gabriël.
Het leven van Maria schudt op haar grondvesten.
Wat een schitterende regels:
terwijl het huisje als een fleurige sok binnenstebuiten wordt getrokken en zij
door het luchtruim van duizenden schuimende, uitbruisende lichtjaren tuimelt.

Er zijn geen woorden voor en toch is het echt waar.

Magnifiek beschreven.

In de lijn van prof. dr. J. van Bruggen?

Persrevue

Ferdinand Bijzet

Onlangs verscheen onder redactie van de docenten Ad de Bruijne en Hans Burger een nieuw deeltje in de TU Bezinningsreeks: *Gereformeerde hermeneutiek vandaag*. In een kritische bespreking in het *Reformatorisch Dagblad* van 28 september 2017 concludeert dr. G.A. van den Brink:

Wie gereformeerde hermeneutiek vandaag wil beoefenen, moet duidelijk maken dat hij zich ten minste verbonden voelt met de gereformeerde hermeneutiek van vroeger. En helaas is dat in dit boek niet gebeurd.

Toch pretendeert dr. Ad de Bruijne in het eerste hoofdstuk wel dat de nieuwe hermeneutische benadering van Kampen een verder werken betekent in de lijn van gereformeerde voorgangers in Kampen. Onder hen rekent hij ook prof. dr. J. van Bruggen. Maar is dat wel terecht? In het blad *Terdege* van 26 februari 2003 verscheen een interview met dr. Van Bruggen naar aanleiding van het verschijnen van zijn boek *Het kompas van het christendom. Ontstaan en betekenis van een omstreden bijbel*. In dat interview maakte dr. Van Bruggen behartigenswaardige opmerkingen over het gezag van de heilige Schrift en de gereformeerde hermeneutiek. Maar dat is wel echt een ander geluid dan nu in *Gereformeerde hermeneutiek vandaag* te horen is. *Nader Bekeken* gaf in april 2003 in de Persrevue al aandacht aan dit artikel. Maar wanneer je het nu, ruim veertien jaar later, nog eens leest, treft het je hoe actueel en profetisch dr. Van Bruggen toen al waarschuwde voor wat hij noemde het 'knabbelen aan de randen van de bijbel' en het 'omzichtig wrikken aan het fundament van het christendom'. Want: 'Daarmee graven we ons eigen graf.' Hier volgen

een paar gedeelten van dat interview:

Als gezegd wordt dat je niet kunt leven bij een theorie over Schriftgezag, ben ik het daarmee eens, maar daarmee wordt ook een vals dilemma gecreëerd. Die

uitspraak is net zo waar als de stelling dat je lichaam niet leeft bij anatomie. Maar het zou toch vreemd zijn als artsen daarom voortaan niet meer aan anatomie deden. In de discussie rond het Schriftgezag wemelt het van zulke valse tegenstellingen. Dat geeft aan dat de discussie een symptoom van iets anders is. (...)

In de eerste plaats van de angst om door vakgenoten voor ouderwets te worden versleten. Maar als je echt gelooft, zul je de brandstapel toch niet ontlopen. In de tweede plaats van de begeerte om van bepaalde bijbelwoorden af te komen. Zeker in een welvaartstijd zie je de zedelijkheid seculariseren. Men neemt innerlijk

afstand van het spreken van de Schrift over de verhouding tussen man en vrouw. Men neemt afstand van het onderwijs van de Heer Jezus over huwelijk en echtscheiding. Je kunt een poosje een soort dubbelleven leiden, maar vroeg of laat ontstaat de behoefte om de Bijbel op die punten aan te passen aan het eigen denken.

Kenmerkend is dat mensen bij een gesprek over het Schriftgezag direct willen weten hoe je denkt over de relatie man-vrouw, en of het nou zo verkeerd is dat we een vrouw in de Tweede Kamer hebben gekregen. Dan denk ik: 'Wat een smalle, vooringenomen belangstelling.' Deze vragen worden echt niet gesteld met de houding: 'Als de Bijbel ons iets anders onderwijst dan we nu praktiseren, moeten we die situatie onmiddellijk veranderen.' Verder heeft elk hart ook zijn eigen redenen om de Schrift om te buigen... (...) In het algemeen kun je zeggen dat vandaag sterke nadruk gelegd wordt op de emotionele, persoonlijke omgang met Jezus Christus. Waarbij de indruk wordt gewekt dat het om Jezus gaat en niet om de Bijbel. Dat is weer zo'n vals dilemma. Het

gaat inderdaad om Christus, maar dan wel om de Christus van de Schriften. Ook bestaat vandaag onder christenen een sterke drang om de wereld om ons heen te overtuigen, zonder dat men zich realiseert dat de Heer een open deur moet geven. Je voelt je prettiger wanneer je een buitenkerkelijke catechisant kunt benaderen met de mogelijkheid van een symbolische Jona: 'Je moet toch overtuigend zijn voor je omgeving.' We moeten ons realiseren dat we mensen nooit overtuigen door bepaalde zaken in het achterschip te leggen. Dat zal ons ontzettend opbreken. Het christendom is een radicale godsdienst, die een overstap naar een totaal ander denken

vraagt. Daarom kunnen we het geloof ook nooit zomaar 'aan de man' brengen, tenzij het de Heer behaagt daarvoor deuren te openen. Die kunnen wij nooit forceren.

Ook zou ik de tolerantie van deze tijd willen noemen. Iemand zegt: 'Als mensen Kolossen zien als paulinisch willen beschouwen, vind ik dat ook goed.' Een ander zegt: 'Als iemand Jona in de vis als een historisch feit wil lezen, vind ik dat ook best.' Dat is een dodelijke tolerantie, typerend voor onze tijd. Je mag zijn wie je wilt. De Bijbel leert ons anders. Het druist ook in tegen alle logica. Als ik iemands auto steel, zal die man toch nooit tegen me zeggen: 'Hij is eigenlijk van mij, maar als jij vindt dat hij van jou is, mag dat ook.' We zijn vaak zuiniger op onze eigendommen dan op Gods heilige Schrift.

Logisch bezien is het onmogelijk dat je delen van de Schrift loslaat om andere weer te willen handhaven. De Schriften vormen een eenheid. (...) Ik zeg niet dat iemand die een krasje op een auto zet, uiteindelijk auto's in brand gaat steken. Maar dat krasje is wel het begin van vandalisme. Daarom zeg ik: als God het niet verhoedt, staat met één generatie de gehele Schrift ter discussie.

Wanneer de interviewer vraagt wat de reden is dat kritiek op de Schrift in eerste instantie stevast vragenderwijs naar voren wordt gebracht, antwoordt dr. Van Bruggen:

Omdat het meestal gebeurt door mensen met een achterban. Die kun je niet al

te veel laten schrikken in één keer. Ik heb dan liever mijn vrijzinnige collega in Leiden, die klip en klaar zegt: 'Opstanding is onmogelijk.' Dan heb je tenminste een stellingname. Veel anderen wrikken heel omzichtig aan het fundament van het christendom.

Waar is de strijd in de Gereformeerde Kerken (synodaal) begonnen? Bij de

kwestie van de vrouw in het ambt. Prof. Kuitert heeft destijds al gezegd: 'Met de teksten over de vrouw in het ambt mag je sjoemelen, maar als ik bij andere teksten vragen plaats, wordt dat verboden.' Daarin had hij groot gelijk. Dat maakt kruimeldieven zo gevaarlijk. Mensen als Kuitert, Wiersinga en Den Heijer, die consequent waren en gewoon op dezelfde lijn doorgingen, mochten even niet, maar kwamen later vanzelf terug.

Om deze reden sloot dr. Van Bruggen destijds zijn boek *Het kompas van het christendom* ook af met deze waarschuwing:

Er is slechts voor een beperkte tijd de keuze tussen een confessioneel christendom en een modern bijbelkritisch chris-

tendom. Vroeg of laat blijkt deze keuze over te gaan in een keuze voor of tegen het christelijk geloof. Zonder vertrouwen in de ons gegeven geschriften van apostelen en profeten raakt het geloof in God en in zijn Zoon Jezus Christus uit de koers en mist de haven.

Aldus prof. dr. J. van Bruggen in 2003. Nu zou het natuurlijk kunnen dat hij sindsdien van standpunt veranderd is. Maar van een openlijke verantwoording daarvan is mij niets bekend. Wel van het tegenovergestelde. Toen door de GS Ede 2014 zijn advies gevraagd werd met betrekking tot het al of niet openstellen van alle kerkelijke ambten ook voor vrouwen, schreef hij nog:

Ik heb de nieuwe hermeneutiek steeds als dwaling bestreden: zij beschouwt de bijbel als document uit het verleden waaraan in nieuwe contexten steeds weer nieuwe betekenissen moeten worden toegekend in een latere tijd. Ik heb daarover ook geschreven, o.a. in Het kompas van het christendom. Het gaat hier dan ook niet zozeer om kennis of voorlichting, als wel om keuzes en wil. Deputaten suggereren dat de lijn van hun rapport aansluit bij de gereformeerde traditie (p. 20). Ten bewijze daarvan noemen zij ook mijn naam. Ten onrechte.

Het zijn dus ánderen die met hun zoeken naar een gereformeerde hermeneutiek vandaag veranderd zijn.

Briefwisseling over hermeneutiek

In de bijdrage hierboven van collega Bijzet wordt verwezen naar het aandachttrekkende boek van de TUK: *Gereformeerde hermeneutiek vandaag*. Hij begon met een verwijzing naar de zeer kritische recensie van dit boek door de hersteld hervormde dr. Gert van den Brink in het RD van 28 september (getiteld: 'Niet vanuit de tekst, maar van-

uit de hoorder'). Van den Brink is van mening dat de in dat boek voorgestane opvatting over hermeneutiek (nl. als kritische bezinning op verstaansprocessen) een breuk oplevert met hermeneutische principes die in de gereformeerde traditie altijd normatief zijn geweest. Nu ga ik niet uitgebreid uit deze recensie citeren, omdat ons blad

met een eigen recensie van dit boek zal komen. Slechts een klein stukje, de passage vooraf aan de zin die Bijzet hierboven aanhaalde:

Mijn meest kritische opmerking gaat over openbaring. Ik krijg de indruk dat er in dit boek sprake is van een andere visie op de openbaring. De focus lijkt

niet meer te liggen bij het spreken van God in Zijn Woord, waarmee Hij bepaalde waarheden onfeilbaar en adequaat heeft bekendgemaakt. De aandacht gaat vooral uit naar de interactie tussen de mens en de Bijbel, naar de uitwerking van heilshistorische gebeurtenissen op de gelovige, naar de beelden die de lezer zich vormt als hij zich door de Bijbel laat inspireren, en (niet te vergeten) naar de rol van de theoloog. De aandacht is verlegd van 'meaning' naar 'significance'; van de betekenis ('meaning') van de tekst naar de betekenis ('significance') voor de gelovige. Openbaring lijkt niet meer zozeer bekendmaking van goddelijke waarheden te zijn, maar verlichting (illuminatie) van de mens die nu anders naar alles kijkt ('het perspectief van het geloof'). Van de drie woorden in de titel is, kortom, alleen het woord 'vandaag' duidelijk. Het boek slaagt er niet in om de lezer uit te leggen wat Bijbelse hermeneutiek is, en al helemaal niet waarom de visie van de auteurs als gereformeerd zou moeten worden beschouwd.

In deze recensie richt Van den Brink zijn kritische pijlen met name op de programmatische bijdrage van dr. Hans Burger. Dit heeft een publieke briefwisseling tussen hen beiden opgeleverd in het RD. En daar wil ik aandacht voor vragen, omdat het mooi verheldert welke vragen hier in het geding zijn. Op 11 oktober verschenen de eerste twee brieven. Burgers brief heeft als titel: 'Zonder de Geest begrijpen wij de Bijbel niet'. Hij zegt te schrijven tegen de achtergrond van een tijd waarbinnen in de GKv 'alles rationeel, objectief en zeker' zou zijn geweest. Terwijl nu juist het tegenovergestelde gevaar dreigt van postmodern relativisme. Daaronder schuilt het diepere probleem van zonde. Zonder de wedergeboorte, die ook zorgt voor vernieuwing van ons verstaan, kan een mens de Bijbel niet begrijpen.

De enige zinvolle manier om het over hermeneutiek te hebben, is daarom wat mij betreft: begin bij God Die ons verlossen wil. Op het oog lijkt het misschien of hermeneutiek bij de mens begint – het gaat immers over 'ons verstaan'. Maar vanuit de theologie staat voor mij als een paal boven water: hermeneutiek moet bij God beginnen. God Die ons zoekt; God Die (aan)sprekt; God Die in Christus ons bestaan gedeeld en gedragen heeft; Jezus Christus Die voor ons sterft en opstaat en ons nieuw leven geeft, maar Die ons ook leert Bijbellezen

het Woord zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Er kan in mijn leven niets veranderen wanneer God niet Zelf Zijn Woord gebruikt om mij in mijn leven aan te raken.

De vernieuwing van mijn leven omvat een verandering van mijn Godsbeeld, van mijn zelfbeeld en van mijn wereldbeeld. God leer ik kennen als mijn Vader in Christus, mijzelf als gerechtvaardigde zondaar, de ander als mijn naaste. In het licht van Gods Woord komt alles in een nieuw perspectief te staan. De hermeneutiek van de twintigste eeuw heeft daar de aandacht op gevestigd.

Van den Brink reageert in hetzelfde nummer onder de titel: 'Zonder Geest gehoorzamen wij de Bijbel niet'. Hij wil Burger bevragen op twee punten:

Allereerst dus Bijbel en hermeneutiek. Jij schrijft: 'Hermeneutiek moet bij God beginnen.' Dat is volgens jou de enige zinvolle manier om over hermeneutiek te spreken. Ik begrijp niet goed hoe je dat dan ziet.

(denk aan de Emmaüsgangers); Gods Geest Die ons nota bene laat delen in 'de gedachten van Christus' (1 Kor. 2:16). Op dit punt leer ik graag van wat de puritein John Owen schrijft over wat de Geest in ons doet om ons te vormen tot goede Bijbellezers.

Alleen God kan me bevrijden van godsverduistering, van te individueel Bijbel-lezen, en mij leren luisteren naar de Bijbel, die verhaalt van en mij wonderlijk betreft in het werk van Vader, Zoon en Geest. Immers, door het Woord oefent God Zijn heilzame gezag over ons uit. Bijbellezen doen we samen in de kerk en vol vertrouwen, omdat God belooft ons te leiden.

Elk in onze eigen situatie leven we uit Gods Woord. Hermeneutiek laat zien welke factoren daarin een rol spelen. Maar natuurlijk moet de betekenis voor de gelovige in het heden (significance) teruggaan op de betekenis van de tekst (sense). Blijven in Christus en blijven in

Hermeneutiek is bezinning op het vraagstuk hoe wij betekenis (meaning, sense) toekennen aan een tekst. Dat speelt toch bij elke tekst, en niet alleen bij de Bijbel? Ik zou zeggen: genade moet bij God beginnen, en openbaring, redding, verlossing – maar niet hermeneutiek.

Hier wreekt zich de verbreding die je aan het begrip hermeneutiek geeft; het lijkt bij jou gewoonweg een ander woord voor theologie te zijn geworden, wat mij betreft ten onrechte. Ik zie hermeneutiek als een onderdeel van de filosofie. Hermeneutiek behoort, om zo te zeggen, tot Gods algemene genade, niet tot Zijn bijzondere genade. De Bijbel is een uniek boek, omdat God er de eerste auteur van is – niet omdat wij er een afzonderlijke, heilige hermeneutiek op toepassen.

Jouw veranderde omschrijving van hermeneutiek zie ik doorwerken in mijn tweede punt: de betekenis van de wedergeboorte. Het diepe probleem van de zonde erkennen wij beiden. Toch zou ik

de invloed van de zonde anders willen benoemen dan jij. De natuurlijke mens heeft namelijk niet allereerst een leesprobleem, een hermeneutisch manco, maar een moreel probleem – want hij weigert om Gods Woord te gehoorzamen en te vertrouwen (Matth. 7:36; Rom. 2:13; 1 Kor. 2:14; Jak. 1:22). Jezus veronderstelt dat de Schrift helder en duidelijk is, maar stelt dat de Schriftgeleerden weigeren hem te lezen zoals zij zouden moeten doen (Mark. 12:24). Het is niet zo dat wedergeboren mensen de Bijbel wel kunnen lezen en begrijpen maar onwedergeboren mensen niet. Allen kunnen de Bijbel lezen en begrijpen; anders had Jezus niet kunnen zeggen dat het Woord ons zal oordelen (Joh. 12:48)! ‘Hebt u niet gelezen...!’ zegt Hij keer op keer (Matth. 12:3 en 5; 19:4; 22:31; Mark. 12:26). Hij verwijt de Schriftgeleerden dat zij niet doen wat zij weten. De wedergeboorte is, kortom, niet nodig om de Bijbel te begrijpen maar om haar te geloven en gehoorzamen. Alleen wedergeboren mensen zullen zich eraan onderwerpen (Luk. 16:29-31). Mogelijk zeg jij nu: ‘Wij erkennen beiden de noodzaak van wedergeboorte en vernieuwing. De rest is dan toch hooguit een woordenstrijd?’ Ik denk dat er meer aan de hand is. In jouw benadering lijkt de Bijbel een boek dat alleen voor wedergeboren mensen geschikt is en bedoeld. Dat zou een vorm van subjectivisme zijn, en daarmee ook van relativisme. Het zou de rol van de Bijbel in het aanspreken van onwedergeboren mensen (in prediking, evangelisatie, zending) feitelijk onmogelijk maken. Naar mijn overtuiging openbaart God Zich hoe dan ook in de Schrift – er is niet pas sprake van openbaring als de hoorder is wedergeboren (Rom. 10:18).

Als we jouw nieuwe, verbrede invulling van het begrip hermeneutiek toepassen op het lezen van de Bijbel, leidt dat dus tot een aantal problemen. Ten eerste geeft het spraakverwarring. Ten tweede verschuift het de aandacht van het morele probleem naar een leesprobleem. Ten derde is er het gevaar (ik zeg maar eerlijk hoe ik het zie) dat er met allerlei godsdienstige woorden over hermeneutiek wordt gesproken, terwijl in de praktijk simpelweg de postmoderne filosofische hermeneutiek op de Bijbel wordt toegepast.

Ook nu zijn er veel gereformeerde theologen, zoals Packer en Carson, die de klassieke gereformeerde hermeneutiek hanteren. Zij sluiten zich nog meer bij Owen aan dan jij. Mijn kernvraag is dan ook eenvoudig deze: Waarom houdt je het niet gewoon bij de klassieke gereformeerde hermeneutiek?

Hierop antwoordt Burger in het RD van 14 oktober met als titel: ‘Hermeneutiek die niet bij God begint lijdt schipbreuk’. Hij wil helder hebben dat ‘de klassieke theologie die nadenkt over de uitleg van de Bijbel’ in Kampen niet uit beeld is verdwenen. Maar je kunt nu eenmaal niet negeren dat we in een postmoderne en pluralistische wereld leven.

Dat heeft impact, of we dat nu willen of niet. We zijn ons er allemaal van bewust dat we maar mensen zijn. We zijn historisch en niet eeuwig. We hebben maar één moedertaal waarin we ons echt goed kunnen uitdrukken. We zijn onbetrouwbaar en worden gedreven door belangen, soms bewust en soms onbewust (dat is misschien nog gevaarlijker). We hebben blinde vlekken. Wie ik ben, werkt door in mijn kijk op al het andere, ook op de Bijbel. Dat is wat de twintigste-eeuwse hermeneutiek ons laat zien. We moeten er in de theologie over nadenken wat dat betekent, want deze problemen vragen om een gereformeerd antwoord.

Burger zegt dat toch ook Van den Brink om deze vragen niet heen kan. Ook stelt hij, in antwoord op wat Van den Brink hem verweet, dat hij niet van mening is dat de openbaring alleen voor wedergeboren mensen bedoeld is. Wie weigert te luisteren, kan dat verweten worden. Het probleem van de zonde is meer dan een leesprobleem. Hij zegt:

Wedergeboorte omvat weliswaar het ontvangen van een nieuw verstaan. We moeten leren om niet volgens het vlees te kennen (2 Korinthe 5:16). We hebben de innerlijke vernieuwing van onze gezindheid nodig om te leren onderscheiden wat naar Gods wil is (Romeinen 12:2). De vernieuwing van onze manier van kijken, denken en beoordelen is een belangrijk onderdeel van de heiliging. Maar natuurlijk zijn wedergeboorte en heiliging meer. We ontvangen een nieuw

NaderBekeken

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 x per jaar. De Stichting geeft tevens een serie cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

Dagelijks bestuur van de Stichting Woord en Wereld

Voorzitter Dr. ir. H.B. Driessen
Secretaris W. Hindriks
Penningmeester W.A. Dreschler

Redactie Nader Bekeken

Hoofdredactie Dr. P. Boonstra
Eindredactie Drs. G. den Dulk
M.J.A. Zwikstra-de Weger
Redactie Drs. S.M. Alserda
Drs. H.J. Boiten
Drs. C. van Dijk
Dr. B. van Egmond
Drs. J.W. van der Jagt
Drs. P.L. Storm

Redactiesecretariaat

Dr. J. Kooistra
Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren
Tel. 050 - 5344508
Mail: redactie@woordenwereld.nl

Medewerkers Nader Bekeken

Ds. J. Beekhuis, Hoogeveen
Ds. C. van den Berg, Amersfoort
Ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs
Drs. L. Bezemer, Wezep
Drs. F.J. Bijzet, Emmen
J.H. Bollemaat, Dalfsen
H. Boomstra, Den Helder, tekeningen/cartoons
A.C. Breen, Dunsborough, WA
Drs. E. Brink, Waddinxveen
Drs. J.J. Burger, Veenendaal
Ds. H. Drost, Zwijndrecht
Drs. L.W. de Graaff, Heerde
Drs. B.P. Hagens, Soest
Dr. A.N. Hendriks, Amersfoort
Prof. dr. P.H.R. van Houwelingen, Kampen
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
A. van Leeuwen, Papendrecht
Drs. H. van Leeuwen, Berkel en Rodenrijs
Ds. P. Niemeijer, Rijnsburg
Ds. R.Th. Pos, Rijnsburg
Ds. P. Schelling, Amersfoort
G.J. Schutte, Zeist
G. Slings, Lelystad
J. Veenstra, Emmen
Dr. H. Veldman, Zuidhorn
Ds. J. Wesseling, Veenendaal
Dr. W.F. Wisselink, Almelo
Drs. Joh. de Wolf, Amersfoort
Ds. G. Zomer Jzn., Waardhuizen

Vormgeving, prepress, fotografie:

Studio Bert Gort, Grijskerk
Internet: www.woordenwereld.nl

Hier is een register op alle jaargangen beschikbaar

Druk: Koninklijke BDU Barneveld

Gesproken versie: Nader Bekeken is ook op Daisy-cd en Webbox verkrijgbaar. Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden, tel. 0341-565 499

Opgave en vragen over abonnementen:

Abonnementen (nieuw, wijziging, beëindiging):

1. via internet:

www.woordenwereld.nl

2. schriftelijk:

Woord en Wereldabonneeservice, Postbus 105, 2400 AC Alphen aan den Rijn, woordenwereld@spabonneeservice.nl of naderbekeken@spabonneeservice.nl

3. Voor abonnees: 088 - 110 20 42

4. Of: 0172 - 47 60 85

Beëindiging abonnement:

Via www.woordenwereld.nl, per post of per telefoon (gegevens hierboven), tenminste 4 weken voor het einde van de abonnementsperiode.

Bezorgklachten kunt u melden op

www.woordenwereld.nl/klantenservice

Kijk voor **meer informatie** en uitgebreide **abonnementsvoorwaarden** op www.woordenwereld.nl

Abonnementsprijzen:

Nader Bekeken	€ 36,00
Nader Bekeken + vier cahiers	€ 71,00
Nader Bekeken studenten	€ 21,50
Nader Bekeken PDF	€ 21,50
Nader Bekeken PDF (buitenland Europa)	€ 31,50
Nader Bekeken PDF (buitenland overig)	€ 41,00
Cahiers bij abonnement (per jaar)	€ 38,00
Cahiers, losse verkoop	€ 11,95
Bankrekeningnummer: NL 75 INGB 0007 2255 58	
Bic-code: INGBNL2A	

Deze tarieven gelden bij machtiging (automatische incasso). Voor betaling per acceptgirokaart of per eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,-

Bankrekeningnummer voor **giften**: NL42 RABO 0324 6259 01

De stichting Woord en Wereld heeft geprobeerd alle rechthebbenden te achterhalen en in te lichten. Mocht de vermelding van eigenaar of copyright onjuist of onvolledig zijn, neemt u dan contact op met de redactie.

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd worden en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 1380 - 3034

hart en een nieuw leven in Christus. Het gaat erom dat ongehoorzaamheid verandert in gehoorzaamheid.

Omdat leven meer is dan verstaan en interpreteren, is theologie meer dan hermeneutiek. Theologie gaat uiteindelijk over wie God is en wat Hij doet; en over wie wij zijn en hoe wij met Hem leven. Ook is niet alle hermeneutiek theologisch van aard. Maar theologische hermeneutiek bezint zich op verstaansprocessen van mensen in hun relatie tot God. Die bezinning moet wel degelijk bij God beginnen. Het zijn immers Gods genade en verlossing die ook de vernieuwing van ons verstaan omvatten.

De briefwisseling sluit af met een bijdrage van Van den Brink in hetzelfde nummer, getiteld: 'Hermeneutiek moet de veilige vaarroute blijven volgen'. Hij is duidelijk niet bevredigd door Burgers antwoord. Hij is blij dat Burger stelt dat de zonde meer is dan een leesprobleem en dat hij stelt de gereformeerde traditie te willen voortzetten, maar dat stellen is nog wat anders dan het aantonen. Hij vraagt: 'Is de gereformeerde Schriftvisie en de daarbij behorende hermeneutiek voor jou bindend?' Ook vraagt Van den Brink zich af of het waar is dat wij de moderne hermeneutiek zo hard nodig hebben, omdat we als zondaars zo gauw verkeerd lezen.

Misschien ligt hier wel het verschil tussen oude en nieuwe hermeneutiek. De nieuwe hermeneutiek benadrukt hoe vaak interpreteren misgaat en hoe snel mensen een willekeurige betekenis aan een tekst toekennen. Verdedigers van de

nieuwe hermeneutiek schrijven teksten om duidelijk te maken dat teksten zo onduidelijk zijn... De oude hermeneutiek daarentegen zoekt naar ijkpunten die garanderen hoe je als lezer de juiste betekenis onderkent. Niet de klippen waarop ik schipbreuk kan lijden, vormen het belangrijkste onderwerp van de oude hermeneutiek, maar de veilige vaarroute.

Als ik de Bijbel lees, moet ik niet aller-

eerst weten hoe ik verkeerd kan lezen, maar hoe ik de betekenis vind die God mij wil bekendmaken. Jij schrijft dat dit 'wonderlijk genoeg' gebeurt (jouw tweede brief), en dat we 'samen in de kerk vol vertrouwen mogen Bijbellezen, omdat God belooft ons te leiden' (jouw eerste brief). Juist hier had ik zo graag meer gehoord. Hier liggen de hermeneutische vragen waar het om gaat. Als we hermeneutisch gesproken altijd moeten blijven twijfelen aan de juiste betekenis, staat de deur voor willekeur open. Ben ik dan ongevoelig voor de complexiteit van het interpretatieproces? Zeker niet. Ik erken de vragen die de nieuwe hermeneutiek oproept, maar ik accepteer haar oplossingen niet. Trouwens, de suggestie dat mensen vroeger simplistisch lasen en niet doorhadden hoe ingewikkeld Bijbellezen eigenlijk is, vind ik

aanmatigend. Al duizenden jaren stellen mensen de vraag hoe zij een juiste van een onjuiste interpretatie kunnen onderscheiden. Zo naïef waren de mensen vroeger echt niet. Gelukkig vind ik deze minachting voor de vroegere hermeneutische bezinning bij jou niet.

Kortom: oog voor valkuilen is belangrijk; maar je hebt nog niet duidelijk kunnen maken waarom dat voldoende reden is om de traditionele opvatting over her-

meneutiek in te ruilen voor de nieuwe. Mijn terughoudendheid wordt mede veroorzaakt door lessen uit het verleden. Wellicht ken je het boek Naar letter en Geest van H.M. Vroom. Daarin vind je dezelfde hermeneutische grondpatronen als in GHV. Terecht erkent Vroom dat in de Bijbel een homoseksuele levensstijl en de vrouw in het ambt uitdrukkelijk

worden afgewezen. Maar dankzij zijn hermeneutiek kan hij stellen dat de kerk hier anders over mag denken. En dan rijst de vraag: hoe voorkom je dat de GKV over (zeg) twintig jaar ook zo redeneren?

Bij die laatste vraag keek ik even verbaasd op, denkend aan de discussies en de steeds verder uit elkaar groeiende praktijken binnen de GKV rond de door Van den Brink genoemde onderwerpen. Hoezo over twintig jaar? We zitten er al middenin! Het zou een vraag van zelfbeproeving moeten zijn: in hoeverre worden onder ons gehoorzaamheidsproblemen verpakt als leesproblemen?

U kunt ons steunen door uw voor de belasting aftrekbare giften te storten op rekening NL42 RABO 0324 6259 01 ten name van de Stichting Woord en Wereld te Hardinxveld-Giessendam. Zij die de stichting testamentair willen gedenken, kunnen gebruikmaken van de volgende formulering: Ik legateer (... bedrag invullen ...) vrij van kosten aan de Stichting Woord en Wereld, statutair gevestigd te Haarlemmermeer. Wij zijn een ANBI-instelling.

@NaderBekeken

www.facebook.com/naderbekeken

www.woordenwereld.nl